

НОВІ ДНІ

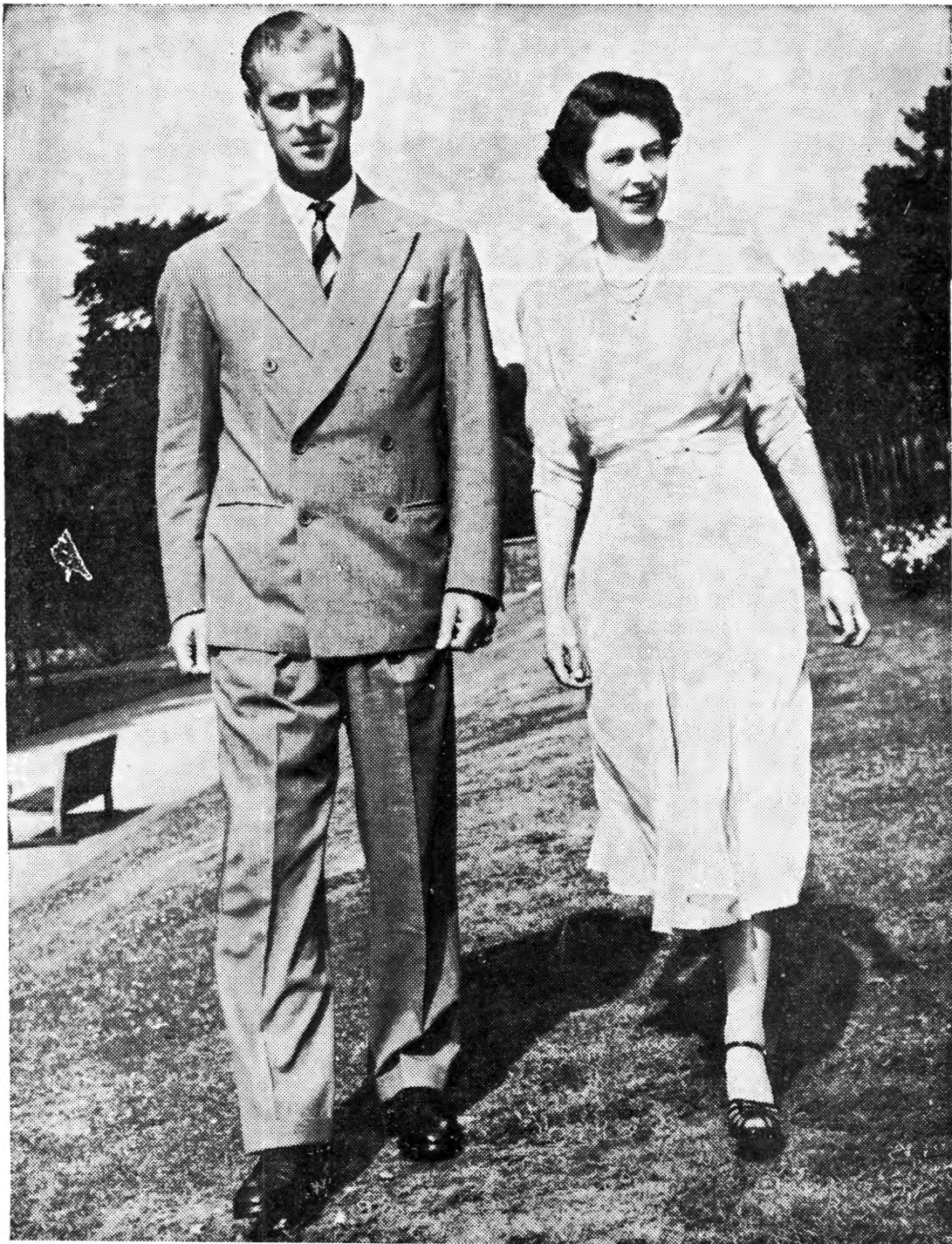
№ О В І Д № І

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК II.

ЖОВТЕНЬ, 1951

Ч. 21

УВАГА!

УВАГА!

**МАЄМО НА СКЛАДІ ТАКІ ДИТЯЧІ
ВИДАННЯ:**

1. **"ДВІ КАЗОЧКИ"** (нове видання) народні казки з гарними малюнками, кольорова обкладинка, стор. 16, ціна — 20 центів.
2. **"ЛИСИЧКА - СЕСТРИЧКА І ВОВК ПАНИ-БРАТ"** (нове видання), народна казка, з малюнками, стор. 16, ціна — 15 центів.
3. **"ІВАСИК-ТЕЛЕСИК"**, народня казка з малюнками, кольорова обкладинка, ціна — 15 центів.
4. **"ІВАСИК-ДУРНИК"**, народна казка, з малюнками, кольорова обкладинка, стор. 16. Ціна — 15 центів.
5. А. Коломиєць, **"КАЗКИ"**. Легкочитані казки, виховного змісту, ціна — 20 центів.

Замовляти:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

Книгарням і кольпортерам опуст.

=====

Передплачуйте! Читайте! Поширюйте!

"П О Р О Г И"

перший літературно-мистецький журнал
на американському континенті.

В "ПОРОГАХ"

друкують свої праці українські поети,
письменники, мистці та вчені.

В "ПОРОГАХ"

друкуються переклади кращих літераторів
світу.

Річна передплата в Канаді і ЗДА \$3.00.

Замовлення слати на наше представництво
в Канаді:

"Nowi Dni",

Box 452, Term. "A", Toronto, Ont.

=====

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

1. М. Гнатів, Вінніпег, Ман.	4
2. Ф. Бойко, Торонто	2
3. В. Зінченко, Торонто	1
4. А. Михайлова, Метухен, Н. Дж. ЗДА. ..	1
5. М. Квас, Торонто	1
6. І. Л., Оттава, Ont.	1
7. П. Шадурський, Торонто	1
8. С. Некротюк, Монреаль	1
9. П. Горбатюк, Кенора, Ont.	1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЗЛОЖИЛИ:

1. А. Дрегер, Принц Джордж, Б. К. ..	\$6.00
2. А. Оришак, Торонто	\$2.00
3. М. Мишкевич, Торонто	\$1.00
4. І. Радченко, Монреаль	\$1.00
5. С. Дворнік, Ватерфорд, Ont.	\$1.00

Щиро дякуємо всім жертводавцям і поши-

рювачам "Нових Днів". Як видно з виказів, за останній час частина наших читачів справді зрозуміла труднощі журналу і пішла нам на зустріч у розбудові його. А чому б так не зробити всім? Адже це допомогло б нам поліпшити журнал, а разом з тим забезпечило б затримання сучасної низької ціни його (\$3.00 річно).

З цим числом стримуємо журнал всім тим, хто не відізався на наш заклик і не заплатив своєї **післяплати**, а не **передплати**. Дехто робить те свідомо, щоб підірвати видавництво.

Просимо всіх, хто не може вчасно заплатити, повідомити про це і ми тим особам журнал слатимемо вборг.

Адміністрація

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.

Обкладинка: артист-маляр Г. Новаківська.

Умови передплати:

Канада — річна: \$ 3.00, піврічна: \$ 1.75.

ЗДА — річна: \$ 3.00 американських, піврічна: \$ 1.75 американських.

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A"

Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

Ukrainian Booksellers & Publishers
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W. 2., England

Mr. T. Seliger,

10 Pool Str.

Bolton, Lancs., England.

Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:

"Peremoha"
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.

Передплата в Аргентині: річна — 25 пезів, піврічна — 15 пезів.

В Австралії:

Miss O. Odlyha
G. P. O. Box 933 H, Adelaide, S. A.
Передплата в Австралії: річна — 1½ фунта.

У Венецуелі:

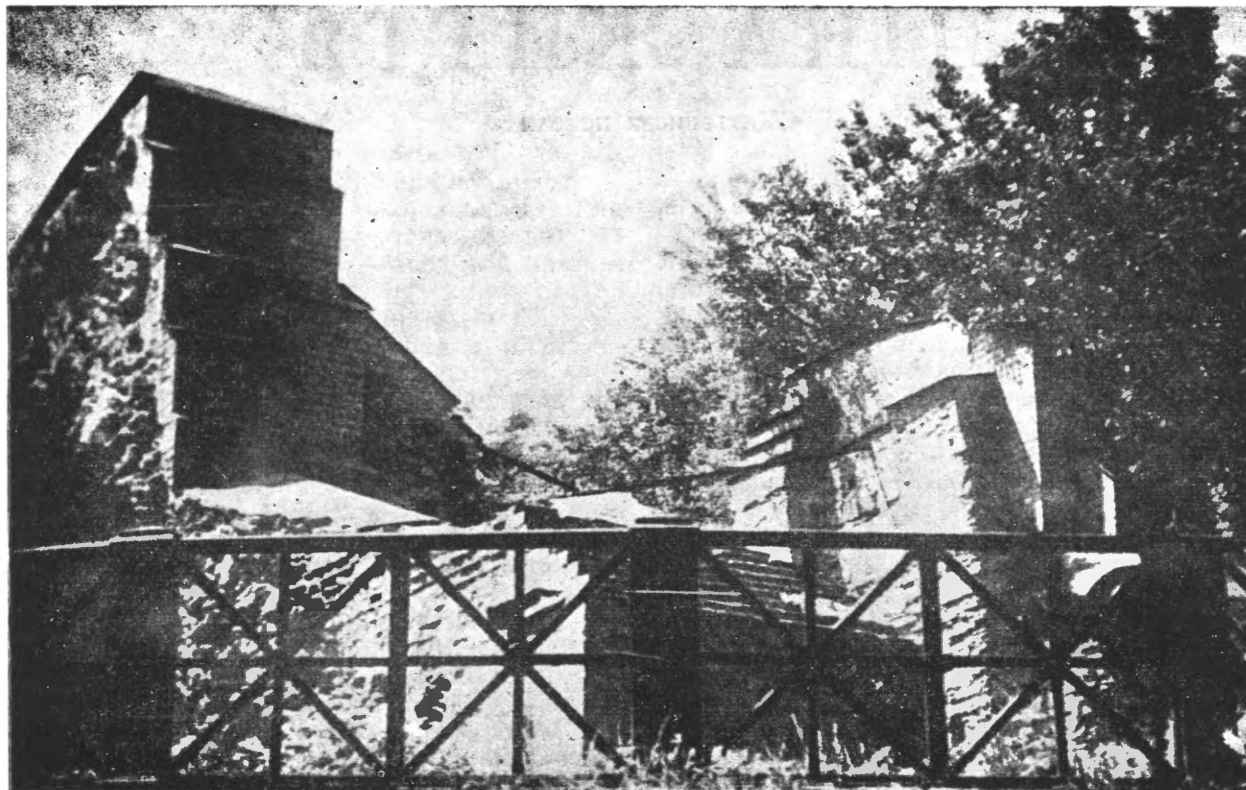
Zapolenko Serhij
San-Rafael a Toro
Calle-el-Carmen № 27¹
Caracas, Venezuela

Передплата у Венецуелі: річна: — \$ 3.00 амер., піврічна — \$ 1.75 амер.

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.

Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa. Printed by: The Basilian Press.

Київ. Золоті Ворота (сучасний вигляд).

Петро Карпенко-Криниця.

Після спалення не надрукованої книги
“ЗАЛІЗО І КРОВ”

Здається, писалось там: не співайте птніці!
Зупиніться машини і люди!
У жалобі змовкніть світу цього столиці!
І матроси на рейдах усюди!

Не квітніть сади, мереживо рун зелене,
Кармазином світання юначе.
Я бачу: сам Бог огорено йде до мене
І сльозами пречистими плаче.

Погасни ж, тресвітле сонце! Осиптесь зорі
З надплянетної неба безодні!
Бо в мене сьогодні горе!.. (в душі і в серці
горе).

Я Вітчизну утратив сьогодні.

(Із збірки “Підняті Вітрила”).

ЩИРО ВІТАЄМО НАСЛІДНИЦЮ КОРОЛІВСЬКОГО ПРЕСТОЛУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, КО
РОЛІВНУ ЄЛИСАВЕТУ, ТА ЇЇ ЧОЛОВІКА, КНЯЗЯ ЕДИНБУРЗЬКОГО, ПИЛИПА, ЩО 9. ЖОВ-
ТНЯ ЦЬОГО РОКУ ПРИБУЛИ НА ВІДВІДИНИ КАНАДИ!

ЦІНА ЖИТТЯ

Життєписна новела

Вже кілька днів ішли дощі, Москва була в повені, сіра й безлюдна, як безлюдний острів. З вікна театру видно було близький і безбарвний обрій, за яким, здавалося, замикався світ.

Кропивницький прислухався до шуму дощу, але не чув його. Він міг лише спостерігати, як сльозились вікна і падали важкі краплини на шибки вікон, як щораз більше мутніло небо. Глухота знесилювала його, треба було боротися з нею силою нервів. Якийсь час він ховався з тим, він ще мав якісь надії, вірив, що все те тимчасове. Ховатися з власними болями, з власною недугою було важко, а ще більше неприємно.

Марко Лукич думав над тим завжди. І навіть тепер, коли перед ним постали інші, не менш вразливі, неприємності.

Стук у двері вивів його з рівноваги, він навіть усміхнувся: це були свої. Він був радий, що зайшли саме в цю хвилину, коли невідступно важкі думки остаточно опанували його свідомість — тепер, як ніколи, він мав бажання з кимсь поговорити, бодай трохи розпружити гнітючий настрій. Та, піднявшись із стільця, він в тій же хвилині сів, усмішка зникла, і він розгублено дивився на людину, що, опустивши голову, стояла перед ним.

— Це ви, Миколенку? Та який же ви худий, голубе! Що з вами?

— Тараня, Марку Лукичу, тараня заїла... — Миколенко усміхнувся; усміх той видався млявим, вимушеним.

Марко Лукич спершу не зрозумів. Ці слова прозвучали жартом, а може й глузуванням, бо тараня лежала і на його столі, і він замнявся з сорому, що не встиг її навіть приховати. Він сам крадькома, десь у темному кутку, їв ту прокляту тараню, від якої дерло в горлі й нудило.

Це викликало нестерпну ніяковість, бо якоюсь мірою і він відчував за собою провину — її не можна було ліквідувати одним добрим словом! Він поважав розсудок і завжди мав терпеливість, але тепер все це було зайвим, і йому прийшло на думку зовсім реальне запитання:

— А чим привітав нас сьогодні Пастухов,¹⁾ не знаєте?

Миколенко ще раз усміхнувся:

— Ви думаєте, він змінив тон? Якби то! Ось гляньте, газетка ще свіжа. — І він поклав перед Марком Лукичем “Московський Листок”.

2) Н. П. Пастухов — московський мільйонер, видавець купецького органу “Московський Листок”.

3) “Затишок” — власний маленький хутір М. Кропивницького на Харківщині.

— Новий сюрприз, даруйте на слові, ще більше свинський, ніж ті, що ви їх знали. Дивіться: “малоросейщина, провінціальний театрік в Москве”, а далі — стара пісня, яку ви вже не раз чули.

— Дивуюсь, що ви цього не передбачали, — сказав з докором Марко Лукич.

— Я думав і навіть був переконаний, що той пасквіль буде останнім.

— Наївно думали. І я помилявся, бо вірив, бо теж був наївним. Отже, виходить, ми зійшлися з вами в поглядах.

— Можливо. — Миколенко злагіднів, очі його заіскрилися, не знав що говорити і повторював одне і теж слово: “можливо”. Було ніяково.

— Бачу, що ви щось приготували, то говоріть, я радо вас послухаю.

— Ради Бога, Марку Лукичу, — почав Миколенко, — ідіть до того баламута Пастухова. Ідіть самі. Це не тільки моя ідея. Це ідея колективу. Не вважайте мене за лиходія.

Марко Лукич замислився. Він мовчки встав і так само мовчки почав ходити з кутка в кут, ніби міряв, ніби рахував кроки: три і чотири. Це ніби вкладалось в рямці життя. Який же, справді, з цього вихід? Піти до Пастухова? Просити? Принизитись? Чи, може, таки повертати в Україну? Останнє найважче було вирішити. Каса спорожніла, він не мав за душею ні копійки. Дощ не переставав, надії на вистави були до кінця зруйновані. Невже таки Пастухов — це єдина реальна дія?

— Дощ іде, — глухо, ніби ні до кого, сказав Марко Лукич. — На власну карету ще не дослужився — бігма, а от, може, хто з вас парасолю позичить старому Маркові, то прошу, бо дорога до вельможного Пастухова далека, та й вуса, бодай, приховаю, щоб не впізнав глитай, що хохол іде.

Отак все звів на жарт, як завжди. Одягав старе пальто, геть вицвіле, хто знає, скільки воно носилося, а казав: — правда, нове? А парасоля, нехай і чужа, може таки прикриє те, чого часом не варто показувати людям: убогости.

— Терпіння, — казав, як виходив, — це Божий дар, нехай буде добре!

Ішов вулицями, черевики були мокрі, думав про театр, а душі бракувало світлості, чогось живодійного. Це вже була розпука.

У Пастухова вразила надмірна велика прислуга, хороми, в яких був вишуканий лоск, щонайменше придвірцевого вельможі. Марко Лукич проходив коридори, наполоїровані і слизькі, довгі й широкі, заставлені фотелями і столиками, з порцеляновими статуєчками.

Всього багато і все пахло нафталіном. Він не був заздрисним, лише мав відчуття гнітючої відрази.

Пастухов зустрів його улесливо, з веселою усмішкою, так, ніби давно знав. Сидів за столом — Марко Лукич помітив, як жваво рухалась в напівтінях його голова, лише голова, а тулуб був непорушний.

— Заходьте, заходьте. Дуже приємно! Кропивницький? Скажете, не вгадав? (“Вуса” — мимохіть подумав Марко Лукич). Сідайте. Тепер мені візити роблять, а я нікому. Минулося! І зразу перейшов на ти:

— Куриш? Ні? То, може, ти старовір? Теж ні? Значить, скупий. Як скажеш “ні”, не повірю. Ну, а тепер розповідай. Думаєш, не знаю, чого прийшов? Лаяти Пастухова. Думаєш, падлець Пастухов?

І він швидким рухом відкрив шухляду стола, вийняв шовкову подушечку з книжку завбільшки:

— Ти бачив мої ордени? Ні? То подивись. Ось цей Сербський, це Чорногорський, ось це Болгарський... і від Почетного Легіону, від самого Фара. Знаєш? А ти говориш — Пастухов сякий-такий, немазаний. Ти не вір пліткам. Я, братец мой, простий мужик, да. У Москву прийшов у лаптях, а тепер семимільйонник. Здорово? А мою газету читає сам імператор. Не брешу.

Марка Лукича почало нудити, він став примушеним слухачем. Від орденів почалося, а жінкою й дітьми закінчилося: що жінка дворянка, “потомственна”, що діти мудрі, що ліцею їм всі дороги відкриті, от тільки у найменшого щось із шлунком — не їсть, вередує. А так, слава Богу!

Треба було чекати, поки Пастухов виговориться. І Марко Лукич терпеливо чекав, оглядаючи важкі тюлеві фіранки, попільницю з Прометеем, навіть лисину його величності.

— Я б хотів вас дещо просити, — чомно перебив його Марко Лукич.

— Про театр? Горілки багато п'єте, гопак навприсідки... Скажеш, Пастухов бреше?

— Власне, мене й дивує отаке верхоглядство. Хто ж і звідки взяв, що це так?

— Звідки? Та мої хлопці були в тебе в театрі, вони й написали. Скажеш, неправда?

— Неправда! — різко кинув Марко Лукич. — Ще раз кажу: неправда! Ці ваші хлопці пишуть про горілку й гопак навіть у тих п'єсах, у яких нічого цього немає. Це нечесно!

Пастухов, мабуть, не чекав такого протинаступу, він знітився і всім своїм великим тілом відкинувся на спинку крісла.

— Ге. як! Нічого?

— Нічого! А тому я хотів вас просити лише про одне...

— Щоб я сам прийшов?

— Ні. Щоб ви нічого, взагалі нічого не писали про наш театр. Оце все. Прохання зовсім мізерне.

— Голубе, — піднявся Пастухов, — ти таки

справжній малорос, гордий. А я думав, ти грошей попросиш. Були в мене й такі, тільки наші. Не хочеш, щоб не писали, не будемо. Пастухов, братец мой, ніколи не бреше.

Коли Марко Лукич вийшов від Пастухова, був уже пізній вечір, було темно, але дощ по-малу відхував, небо розхмарювалось, від ліхтарів на мокрих вулицях лежали довгі тіні і довгі пасма світла, що грали всіма барвами фарб, створюючи маленьку ілюзію маленького світу. Він лежав зовсім поруч і зовсім подібний до задекорованого містерного видовища.

“Завтра, напевне, буде погожий день”, — подумав Марко Лукич, закриваючи парасоль.

**

Одні рахують життя роками, другі подіями. Десь може зав'язати хурговина. Десь може зустрітись теплий затишок і милий господар. Часом з мороку ночі виступить якась надія світлості, світлості, що перекреслить всі шляхи минулого, днів, що лишили позаду чорний слід, що відійшли у безвість.

Так несподівано прийшов ювілей Марка Лукича Кропивницького. Одеса зустріла його в дні життєвого перелому. Одеська багатьох робить гордими, інших огортає страхом перед майбутнім, у Марка Лукича викликала лише почуття суму. 25 років на українській сцені — що ж дивного? Вони пройшли непомітно, його мрія про створення власного театру, так і не здійснилась, життя те пройшло у вічних мандрах — від Херсона до Москви, від Москви до Петербурга, від Одеси до Києва — то були дороги тяжкі, і все ж напоєні якоюсь незбагненою до кінця радістю.

Марко Лукич хвилювався і після незчислених привітань, не спромігся навіть на відповідь, сльози душили його:

— Старий я вже став, розкис. Не дивуйтеся, що такий траур на моїй душі. Хотілось мені оце заплакати, та соромно стало. Перед самим собою соромно.

Слова видавались загадковими, ніби крилась у них якась душевна таємниця. Сум чи незадоволення? Марко Лукич дивився на подарунки, на квіти з болісним усміхом, говорив мляво і зовсім пригнічено:

— Важко бути вільним і не мати волі. Квіти, і ті в'януть в темноті. Може, завтра й вони осиплються. Не говоріть мені, що це тривіальне. Життя потребує добрих рецептів, і то тільки для утримання рівноваги, тільки для ефекту. Мушу признатися вам: це був мій останній день на сцені. Ще вчора я думав над тим, я навіть твердо сказав собі: старий, у відставку мусиш іти! Вихід один! А слово — це клятва! Глухому — хіба що в старці дорога...

Але прийшла година розпруження: Марка Лукича підігріло, мабуть, не випите вино і не похвали, а звичайні слова, слова його давніх друзів. В той вечір він говорив багато, навіть жартував, дякував і сміявся — нехай, думав собі, хоч смуток розвіє у друзів, що сам же

його навів. Нехай лишиться хоч добре слово, яке він посіяв на рідній землі!

— На “Затишок”²⁾ поїду, — казав, ніби це була остання сповідь, — на мій запущений хутір. Хтось, може, згадає старого, напише.

Ніхто не знав таємниці Марка Лукича. Він попрощався й пішов. Пішов, як звичайно, один. У морозяну Одеську ніч довго ходив вулицями, оглядав театри, пам’ятники (думав, може, востаннє?), а спав у холодній кімнаті базарного готелю.

На другий день, перемагаючи сором, крадучись, як той злодій, Марко Лукич пішов до міського льомбарду, заклав усі ювілейні подарунки і квіти, купив квиток і виїхав на “Затишок”.

**

Роки проходили на самоті, без подій і відради.

З хутора “Затишок” Марко Лукич писав сумні, повні відчаю, листи до Бориса Грінченка. Глухота майже цілком паралізувала його. Лишивши театр, він став садівником. “Тихо, навіть іноді занадто тихо, так що робиться трохи моторошно від цієї тиші”, — скаржився, плакав ще якусь надію, і вже видавалися йому ті минулі дні тяжких мандрів незабутньою казкою. Лише часом згадувався аракчєєвський страхопуд Пастухов. Гастролю в Москві — то були іспитом, що почався голодом артистів і закінчився все ж таки їх перемогою.

При згадці про ті дні, у Марка Лукича знову з’являлась уперта думка — вернутись до театру, щоб там не було — це покликання, він не всилі був примиритись з життям хуторської тиші: вона гнітила його.

Час від часу він одержував листи від друзів з театру. Ті листи наносили ще більші рани. Роки, прожиті на хуторі, він порівнював з висилкою, щонайменше з домашнім арештом. Уперта домашня праця якоюсь мірою притупляла його почуття непримиренності з самотою. Навіть одержана медаль за зразкове ведення господарства не принесла йому радості, лише душевну поразку: чи це було покликанням?

Якось, зовсім несподівано навіть для самого себе, Марко Лукич поїхав до Одеси, де гастролював, може вже вдесьте, театр. І не витримав — спокуса грати кинула його знову у вир театрального життя. І грав він тоді якось несамовито, горів, як, здається, не горів ніколи, навіть у молодості, і публіка вітала його з найбільшим піднесенням. Та Марко Лукич часто після вистави на всі похвали, жартуючи, відповідав:

— Не говоріть мені цього. Не говоріть, бо я тільки садівник. Ось срібну медаль від земства одержав. Не бачили? Тільки подушечки не маю, щоб наколювати, як ото Пастухов робив...

Ще їздив з театром до Саратова і Аккермана, ще в Києві гримів його сильний голос, коли читав Тараса Шевченка в дні традиційних

роковин, та, зрештою, сили Кропивницького надломались. З поверненням в Одесу, почував себе погано, знову скаржився:

— Слабну. Чую, як трухлявіє тіло. І голосу немає. Щоб це значило?

— Перевтома, Марку Лукичу, — казали товариші, — відпочити б вам треба.

— То правда. Потрясло мої кістки по цих циганських дорогах. Думав колись: гей, може, прийде третя молодість. Ще заграю щось на повний голос. А третьою молодістю, виходить, немає і ніколи не було. То вимріяна моя хвороблива старість.

В день вистави Марко Лукич почував себе вже зовсім знесиленим, і попросив пробачення в публіки, що не може виступати. Він хворий. Він вийшов із строю. Салдат не може бути вічно під рушницею. Він демобілізується перед глядачем. І нехай йому вибачать за цю буденну прикрість: старість. Старість ніколи не прощає зухвалім, що намагаються обігнати її! Це — останній етап, остання зупинка. Далі доріг немає.

Але то була не остання зупинка: він ще мав одну дорогу — на “Затишок”.

Коли вже поїхав у потязі, відчував себе зовсім безпорадним, як самотній мандрівник, один в холодному і темному купе вагону, одні думки снували в голові, одноманітна пустеля тянулася за вікном без кінця й краю. То була його рідна Херсонщина. Згадував, як на цій же милій Херсонщині він починав своє театральне життя. Була вона десь тут поруч, за вікном — широкостепна, щира на сонце влітку, романтична в дитячих спогадах.

Тепер він міг лише туманно фіксувати: телеграфні стовпи мерехтіли, проминали швидко, бігли все назад і назад, ніби відраховували не хвилини, а роки, роки його життя.

Марко Лукич стрепенувся: це був наплив туги. Це було щось подібне до відчаю, який приходить лише на самоті. І чому так сталося, що він опинився в окремому купе? Розмова з випадковим сусідом-подорожнім, напевне, розвіяла б ці думки геть. Як тяжко хворому перед неминучою смертю. Йому хотілось з кимось поговорити, щось комусь розповісти. Що саме, він не знав, бо ніяких таємниць в житті не зберіг, і вмирати не збирався. Спогади, як маячіння хворого, як привиди химерного сну, обступили його, і Марко Лукич зібгавшись, сидів у своєму кутку непорушно, здавшись на волю (хто зна, якій) внутрішній силі...

Але ось промайнув ще один телеграфний стовп, і він зовсім випадково, викликав в уяві Марка Лукича 1876 рік. Це був незабутній рік гастролей у Єлисаветграді. Тоді саме ставили його ж п’єсу “Дай серцеві волю, заведе в неволю”. Вже під час дії губернатор попередив (яка то була в’їдлива іронія!), що він шойно одержав “строжайший” наказ царського уряду про заборону ставити п’єси українською мовою. Дозволивши, однак, закінчити виставу,

губернатор зайняв своє місце в передньому ряду. Він не міг не помітити нищівної, злорадної усмішки Марка Лукича. Це був німий виклик незламного духом, нехай знає: він таким був завжди!

Але у дивертисменті, співаючи пісню “Підгорян” — “Гіоле, моє поле”, Марко Лукич не витримав і розридався. Слова раптом згасли, як тиха скарга, як молитва невільника.

Ех, і чому він не доспівав тієї пісні?

Тоді Марко Лукич лише підсвідомо відчув за собою великий рух у залі, що перейшов у ентузіазм — то викликали його глядачі, довго й

настирливо. Але він уже більше не повернувся.

Телеграфні стовпи у вікні, як таємничі людські тіні, мерехтіли, наздоганяючи одна одну. Вони бігли натовпом, то тяжко, ледве пересуваючи ноги брели по чорній ріллі. Потім і вони зникли. Лишилась одна темна ніч. Темна пляма. Темна пляма не викликала більше спогадів...

Вночі 8 квітня 1910 року, в одному з вагонів третьої класи, кондуктор потяга знайшов Марка Кропивницького мертвим.

То була його остання подорож.

Австралія, 1951

АРКАДИЙ ЛЮБЧЕНКО

Уривки з щоденника

(Продовження)

31. VII.

Бчора зранку заходила Докія Гуменна. Вітає, радіє, що я по цей бік, що неушкоджений, що нарешті я в Києві. “А ми всі вас цілу зиму ждемо, ждемо”. Настрій у неї підупалий: що буде з Україною? Заспокоїв, пояснив, що з одного Києва й поведінки його теперішніх обивателів судити про стан і долю всієї України не можна. Потрібна видержка, потрібна спочатку цілковита перемога над Москвою, жидами, большевиками. Дуже багато залежить від того, чи зуміємо ми, українці, вже досить скомпромітувавши себе на початку цих історичних подій, тепер повестися з гідністю, виявити бодай сяку-таку політичну дозрілість, тоб-то, працьовитість, дисциплінованість, витримку, але без рабського запобігання, без південної ексцентричності, а тактовно, спокійно, розмірковано, достойно. Вона погодилась. Каже, що з полону десь на село до себе повернув поет В... Вона працює наук. співроб. в музеї переходної доби, лає (директора музею і колишнього купця). Це — кодло Штепи, Якубського, Драгоманова й інш. Розповідає, що Якубський про мене проявився: “Треба Любченка запросити до співпраці в музеї, але його нігде не видно... і в редакцію не заходить... уникає людей, бо в нього не все. кажуть, гаразд у минулому... До того ж — орденоносець”. — Хто? — здивувалась Гуменна й рішуче заперечила: “Та Любченко ніколи орденоносцем не був. І взагалі... у нього все якраз гаразд, ми ж знаємо!” От с...! Я з’їгнував їхню газету, і вони вирішили мене провокувати. Але як наївно, безсило, безнадійно виглядає ця провокація з орденом! Звичайно, це значить, що вони чогось гіршого не роблять. Ні чорта з цього не вийде, старанні й жалюгідні мої “співбатьківчане”, — з твердої й добре шліфованої поверхні бруд все

одно швидко й легко повзе або й одразу одскочить. Я ж готовий був до цього давно. Я готовий до ще більшого. Досить мати перед собою таких лисів, таких брудних юдиків, як Штепа та Якубський.

Кажуть у Винницьких: є претендент на російський престол. Син Тетяни (царської дочки), що, як відомо, уникла розстрілу й вийшла заміж за японського цесаревича. У неї, мовляв, двоє синів. Але старший, за звичаєм японським, виховується в душі Японському, готуючись перебрати державу Висхідного Сонця, а молодший (Олексій 2-й) в душі материнському, — тоб-то кандидатом на трон російський. І кажуть, що за давніми якимись пророцтвами, найбільше в цій війні виграє жовта раса, отже — Японія. — Глупота...

**

По Київ. базарах розплодилось чимало ворожитів та хиромантів. З різних кутків плодяться, як паразити, різні, кумедні іноді, чулки. Тут може, звичайно, діяти і большевицька агентура. А німці, на мою думку, зовсім невдало проводять пропаганду в нашій країні, багато чого не ураховують, користаються з методів застарілих. Аж дивно! Розумний такий, діловитий, нарід і так мало надає значіння дуже поважній справі.

Згадався днями під час розгляду бібліотеки такий невдаха — поет А. Дикий. У нього був лише один пристойний рядок: “Сьогодні сиву волосину я в себе вирвав...” А коли він якось поїхав на курорт до Криму, то звідти надійшов від нього розпачливий лист з благанням надіслати грошей, і в листі такі рядки:

Куди піду? Кому скажу я?..
Де візьму грошей на їзду?¹)

Він був неймовірний брехун. Кажуть, що

працював сексотом (поведінка його була взагалі підозріла) і зрештою на чомусь “засипався”, викрив себе — його й вигнали із співробітників НКВД. Приїхавши одного разу до Черкас, він назвав себе В. Винниченком (мав борідку і взагалі був трохи схожий з обличчя), але теж “засипався” і другого ж дня втік. А коли на пленумі Спілки письменників йому закинули, що він у с-ці є баястом, Дикий цілком серйозно відповів, що жоден корабель чи самолёт не позбавлений баясту, як чинника рівноваги. Отже й баяст, мовляв, у важній будові конче потрібен.

2. VIII.

Не щоденник у мене, а якийсь базарний кошик. Ну, хай. Тут — я сам, і ніхто мене тут не знає. Аби лише не забути потім — воно знадобиться. Шкода, що загинув щоденник торішній, а особливо той, з років 31-33.

Старший Винницький дуже обурений на українців що не цінують Пушкіна, аж тремтить, аж пінить. Хотілося йому нагадати з того ж Пушкіна:

“Уж Русью только бредит он,
Уж он Европу ненавидит
С ейо политикой сухой,
С ейо развратной суетой”.

або —

“Не торговал мой дед блінами,
В князья не пригал із хохлов”...

чи —

“То ль дело Киев! Что за край!
Валятся самі в рот галушкі,
Віном хоть пару подавай,
А молодіці — молодущі!...”

І взагалі сказати йому про Пушкіна — великодержавника, безоглядного російського шовініста, що плазував перед троном, величав товстозадую “Расею”, зневажаючи в найцинічніший спосіб Європу, Наполеона, прогрес, упокорених українців, кавказців, поляків, славного Мазепу, якого він просто ненавидів.

А потім вирішив, не варт, недоцільно. Передімною — звичайнісенька великоруська тупо-хамувата свиня, а я буду “метати бісер”... Ах, як же ненавиджу я їх, оцих змосковцених виродків. Ненавиджу Москву!

Днями були: дружина композитора ...²⁾ якого больш. вивезли до Уфи, і з нею якийсь громадянин з Вукопспілки (я з ним познайомився раніш у Тичини, але не пам’ятаю прізвища). Вчора заходив інж. К..., що кінчив і-т з Ніною, тепер працює нач. виробничої частини на заводі, що колись звався “Ленінська кузня”.

Вже третій лист від Самчука. Попередження, що приїде його шеф д-р Арію, директор “Д. Н. Б.”, який хоче, щоб я йому показав Київ.

А вчора був Малиновський. Попередження, що сьогодні о 3-й приїде до мене з Арію.

Днями з’явилась по всіх укр. газетах інформація через ДНБ про нашу правописну комісію — там згадано і моє прізвище. Поява цієї інформації дуже важлива саме тому, що там сказано: “В основу покладено академправопис 1929 р.” Отже для всієї укр. периферії буде вже ясна й точна орієнтація на цей правопис — 1929 р. Менше вагань, мудрувань і більше спільности, унормованої єдности. Я радий, що так широко видрукована інформація, бо це ж була моя ініціатива, і я сам виготовив для Малиновського матеріал. Що б там не було, а вся культурна Україна буде вже щодо правопису мобілізуватись в цьому єдиному напрямкові, тим більше, що в інформації на початку ж стоїть фраза: “Гри підтримці німецької влади” працює, мовляв, ця комісія. Отже для боягузів і русотяпів — досить певне застереження. Є чутка, що укр. письмо хочать перевести на латинську абетку, тому й затримуються трохи друкування підручників. От коли б це справді здійснилося! Україна зразу переступила б чимало меж на шляху до Європи, а головне — ще рішучіше й остаточно розірвала б штучну, проте міцну, пуповину з Москвою. Пригадую, як про це мріяли ми ще в Вапліте. Навіть такий заядлий “плужанин” як С. Пилипенко піддався на наш заклик (нам це не випадало робити, бо одразу ж ініціатива була б паралізована, а він, як представник села, був тут добрим пробним каменем). Він тоді і проект виготовив за зразком чеської абетки. Вже й засідання відбувались в буд. ім. Блакитного. Але все скінчилося крахом і погрозою з ЦК КП(б)У.

Сьогодні — неділя. Знову сонце, хоч прохолодно після дощів. Квіти й зелень палають на балконі. Лесик гуляє надворі, про матір свою й не згадує. А про Харків і “бабу Женю” не хоче й слухати. Отаке упередження й відтуту закорінили в дитині ті жидівські прихвостні! Тим краще! Мама сьогодні збирається наварити вареників з вишнями — цілий тиждень перебирала якісь запаси пшениці, намочила, змеле тепер на муку, чогось підсипле, і будуть, каже, вареники. Добра моя, хозяйновита мама! Добре мати маму. Без неї мені зараз — хоч пропадай. А вона якось крутиться, щось вишукує, пристосовує, принатурює, сама воліє поголодувати, аби лише нам дати. Справжня мама, любя мама. Не знаю, як уже їй подяку скласти.

Останніми днями хворію — виразка мучить, нерви знову розпускаються, ніяк їх не стримаєш. Багато, багато довкола неприємного. Мимоволі діймає, гостро іноді чіпає. Заціплюю зуби, стискаю серце в жменю, але важко зовсім не реагувати. Довкола не гаразд — витримка потрібна величезна. І в самого в мене не гаразд — ще більша витримка потрібна. Знаю. Тримаюсь. Але скільки муки!

5 год. дня. Допіру був з візитою директор ДНБ з Рівного п. Арію. З ним його уповнова-

жений, що залишиться тепер у Києві, ще редактор укр. відділу ДНБ п. ... і місцевий кореспондент ДНБ — Малиновський. У мене вони застали З... (голову мовної комісії) і літератора Вінницького. Останній прийшов несподівано, потрапив на нашу офіційну зустріч випадково і трохи перешкодив, бо при ньому ні я ні З... не могли вже говорити так одверто, як хотілося. Розмова тривала годину — про справи культури української, про укр. мову, про газету "Н. У. С." й невдалу роль Штепи, яко редактора. Арію, австрійський німець, дуже добре володіє укр. мовою, стоїть щодо мови на засадах правоспису 1929 р. Сказав, що цими днями вони пустили інтерв'ю зі мною — оте, що взято було в мене Малиновським ще місяців півтора тому. Цікаво, чи надрукує його тепер "Н. У. С."? Зустріч ця, на мою думку, матиме деяке значення, бо протягом години все ж таки ми встигли чимало чого важливого їм розповісти. Арію просив додержувати звязку з його представником.

4. VIII.

Так, я невинуватий романтик, наївна я людина. В цьому раз-у-раз переконують мене життєві факти. Але нічого. Раз я усвідомлюю свою наївність, значить ставлюсь критично. Значить, я все ж таки не дурень. І я себе цим не заспокоюю. Я не можу, не можу спокійно, задоволено жити. Бачу, розумію і роблю собі певні висновки. Вони іноді боляче крають серце, обценьками давають голову, душу всю до краю стискають, вивертають. Така моя "наївність", мов тортури.

Цими днями:

Візита до В. Г. Кричевського (увечорі в неділю). Величезна кімната на Житомирській, куди він переїхав під час пожежі на Хрещатику. В цій квартирі колись жив Соловцов.⁴⁾ На стінах багато нових малюнків. В. Г. в чорному пальті, зігнутий. Жаліється на харчові нестачі, лиху зиму й тяжку перспективу нової холодної та й голодної зими. Про ...⁴⁾ питає. Просить заходити. Конче вдень щоб на нові малюнки подивитись. Він багато тепер працює, сам дивується. Але так воно й буває: в скрутні мобілізуєшся, знаходиш несподівану відпорність і енергію.

Вчора — Гоголевська вулиця, вся в зелені. Наче у Сквирі десь. П. П. ... Його клопітлива дружина. Хліб з маслом. (підкр. авторове. Ред.). Пироги з вишнями. Вечірні прохолодні запахи з городів і садків, коли вертав додому. Схвильованість і важкі роздумування.

Вчора ж — знайомство на Малій студії з німецьким драматургом-сценаристом (забув прізвище). Пропозиція разом писати сценарій про партизанів. Злучання з ним потім по Лядівському базарі. Сонце, спека. Він усе шукає маленьких порцелянових образків давньої роботи, складає колекцію. Купив звичайного кошика з лози за 40 крб. — пошле в Берлін дружині! Злидні чи екзотика? **Меткий, прогнози-**

вий чоловічина, хоч уже літній. Вражений був неймовірною дорослізкою на базарі. Таки... злидні і таки... екзотика.

5. VIII.

Встав о 6-й ранку. Тепер взагалі встаю приблизно в цей час, бо світла нема і лягати доводиться о 9-й. Так живуть майже всі кияни за винятком, звичайно, німців.

Цілий день з самісінького ранку мотаюсь по різних установах та організаціях — треба десь щось заробити, здобувати харчів, запасати на зиму дров, бо зима буде важка. Допіру, геть стомлений, повернув з Подолу, — пішки, звичайно. Скрізь тільки пішки: електростанцію переладнуюють на торфоопалення, струм виключений, трамваї не ходять. На Подолі оглядав музей переходової доби. Директор музею О. просить написати (за гонорар) спогади про початок війни у Києві та евакуацію письменників. Погодився.

У відділі мистецтв зустрів Є. Він до мене вже кілька разів заходив, але не "застав" дома. Сьогодні прийде о 6-й, розповість про Уфу, де він був узимку, та про Ворошиловград, що в ньому до останніх днів падіння міста перебувала "столиця УРСР".

Зараз (2 год. дня) біжу до голови Шевченківського району ... клопотатися за дрова, потім до З... у тій же справі. Побутова виснажлива морока. Справжня тиранія дрібниць. Але в цьому зараз — невблаганна категоричність самого життя.

6. VIII.

Знову півдня в ходінні — Мала студія (аж за Володимир. базаром), потім, — житловідділ (біля Сінного базару), редакція "Н. У. С.", де взяв журнали й газети західноукраїнські для читання, нарешті відділ мистецтв (Фундук. вул.), де мене запрошують консультантом у справах літературних і репертуарних. Треба діяти: під лежачий камінь вода не тече.

А загальне становище в Києві таке: вже два тижні як заборонено сюди довіз харчів із сел, проте крамниць теж не відкрито. Міському мешканцеві хоч помирай з голоду, бо пайка, яку він (якщо працює) одержує, аж ніяк його не задовольнить, — лише огірків трохи та капуста. Хліба з 1. VIII. дають по 200 гр. і на службі на місяць — 1 кг. Ціни на базарі: хліб — 14-15 крб. за 100 гр., сало — 700-750 крб. за кг., масло — 800, пшоно — 22 крб. шклянка, сірники — 6 крб. пачка... А заробітня платня середнього службовця — 700-800 крб на місяць. От і крутись. Зі спекулянтами, які дійшли ажіотажу, боротись, безперечно, треба, але робочого мешканця забезпечити якимсь мінімумом теж треба. Дивує мене ця неорганізованість і ця безпорадність влади. Вона межує з байдужістю і... злочинном. Адже все це тільки на руку большевикам.

Був С., але коротко. Прийшли інші й пере-

(Продовж. на стор. 31)

Півень в українській народній символіці та віруваннях

(Доповідь, виголошена на сесії Канадійського Відділу НТШ.)

Півень в українській символіці і в народніх віруваннях займає помітне місце. І це й зрозуміло, якщо ми приймемо до уваги, як його зовнішній вигляд, блискуче оперення, гордовиту поставу, вкороновану голову, лицарські шпори на ногах, так і його психічні прикмети — войовничість, завзятість, чуйність до змін погоди і особливо вміння розрізняти час та віщувати прихід дня й сонячного світла.

Цими своїми якостями, півень вразив не тільки український народ, але й усі народи світу, які, в більшій чи меншій мірі, відвели йому в своїй мітичній творчості почесне місце.

В Україні півня знали з дуже давніх часів, як про це засвідчує скельний рельєф у с. Буші Ямпольського пов. Подільської губ., про який була доповідь вперше на VI Археологічному З'їзді в Одесі. Також у Чернігові, в т. зв. "Чорній Могилі" з IX в. знайдено два турові роги з різбленим срібним окуттям, а на одному з цих окуттів бачимо, поруч із собаками і грифами, також і півнів.

1. В українській народній символіці півень виступає в першу чергу, як символ світла і сонця, яких прихід сповіщає.

Як здогадується проф. В. Щербаківський, вже й на Бушацькому рельєфі, де ми бачимо жрекиню, що робить лібацію перед півнем, півень заступає — в натуралістичній варварській інтерпретації, — крилатий диск сонця давніх гіттицьких пам'яток.

Нема сумніву, що й на писанках півень фігурує, як зооморфічний символ сонця, як про це писав уже проф. Сумцов ("Кієв. Стар.", 1891, VI, 378).

Так у відомій загадці: "Сидить півень на вербі, спустив коси до землі", півень — сонце. Зрештою, вже у відомих анналах Тутмезиса III (1501-1447 до Р. Хр.) півень згадується, як "провозвісник кожного дня", що нерозривно зв'язується зо сходом сонця.

Драгоманов записав свого часу цікаве тлумачення, чому саме півень співає вдосвіта, сповіщаючи прихід сонячного світла:

— "У півня є така пір'їна, що як треба йому на зорі встать, то вона й крутиться і будить його."

Це вірування літературного походження. Його взято з давнього слов'янського Хронографу, в якому описується, як сто янголів, в образі феніксів та інших птиць, з наказу Божого, гасять ввечері сонце, вмакаючи крила свої по 90 разів в Океан, і все ж так обпалюються, що робляться голі, ніби обскубані. Але

потім вони купаються в Океані і знову оперюються:

"Того ради і петел куром іменується і імієт под своїми кролома перо біло оніх птиц небесних, да егда пойдет сонце от запада к востоку, тогда посвербит у петела перо то; егда двинут ангели одежу от престола (соняшого), і тогда ся чешет петел і, открив главу, пробуждается... і плещет петел крилома своїми і проповідует мирові воскресення..." (Барсов "Лексикологія Сл. о. П. И." с. 416-27)

2. З вищенаведеної символіки не трудно зрозуміти й ту роль, яку півень відіграє у символіці церкви, що в свою чергу впливала на народню символіку.

Для християнської церкви півень робиться Символом Христа, що сповіщає прихід Нового Дня і, як півень розганяє своїм співом пільму ночі, так і Христос розганяє демонів пільми і зла.

Звідси не трудний поворот до півня, що на нього переходить сила Христа, якого він символізує, півень своїм співом розганяє демонів, припиняє всякий чин нечистої сили. В середньовічному мистецтві нерідко можна бачити лева, що тікає від півня. Щоб зрозуміти цю символіку, треба пригадати, що, за середньовічною демонологією "Демон — лев Пекла", Отже, лев, що тікає від півня, символізує нечисту силу.

У зв'язку з цією антидемонічною силою півня, його містили, як охорону від нечистої сили, на хатах тощо:

"Червоний когут на хаті, — писав Д. Лепкий ("Зоря" IX, 108), — приносить щастя, а особливо хоронить худобу від чарівниць в дні св. Юра, св. Онуфрія та в інші свята, а маленькі діти — від відьми, відьми."

Цікаво, проте, що є такий день, коли півень утрачає свою владу супроти нечистої сили, і зокрема супроти відьом, — це ніч перед св. Юрієм, коли відьми мають силу над півнями і користуються нею, щоб роздвоювати півням пера на хвості: "Якщо взяти півня, у якого ще пера не ушкоджені, і сховати його на ніч під корито, то відьма і там його знайде, і на другий день пера вже в його будуть роздвоєні." (Зап. Юго-Зап. Отд. II, с. 384).

Певна річ, не всі півні мають однакову силу. Природа рівності не знає. І серед півнів деякі відзначаються своєю силою й непереможністю. Таких півнів звуть — Півнями-Цариками. На Чигиринщині казали, що півня-царика можна пізнати ще в яйці, бо він вже й там дає про себе знати — подає свій голос. Коли

ж він виросте, не тільки всі інші півні його бояться, але й сам диявол. Він перший починає співати опівночі. Нечистий ніколи не заїде до того двору, де півень-царик, і тому різати його не годиться. Чумаки все брали з собою, як їздили півня-царика. (Сумцов в "Сівв. Стар." 1890, IV, с. 84-85).

3. Подорожуючи Україною, можна бачити нерідко фігуру півня на придорожніх хрестах, на фігурах, а в Зах. Європі — на дзвіницях. Тут півень символізує віру в Христа і нагадує з одного боку того півня, що заспівав, коли апостол Петро втретє зрікся Христа, а з другого боку того вареного півня, що коли жида відмовилися повірити в воскресення Христове і заявили, що тоді в нього повірять, коли той варений півень, що був перед ними, воскресне, — той забив крилами і заспівав.

4. Як символ сонця, півень був присвячений у греків Аполону. Але Аполон був і богом віщувань, і тут його зв'язок із півнем ще більш скріплюється, бо греки з найдавніших часів намагалися відгадувати зі співу півня, що має статися.

Пліній з цього приводу пише:

"Півні сповістили про всі перемоги, які тільки коли були в світі. Їхні потрохи і їхні фібри не менш приємні богам, ніж найбагатші жртви. Спів півня в незвичайний час все щось віщує. Співаючи цілу ніч, вони сповістили беотійцям їхню перемогу над лакедемонцями. Так бодай витлумачили їхній спів авгури, бо переможений півень ніколи не співає..."

Ворожіння з півнем і у нас були дуже поширені:

"Якщо півень співає на порозі — будуть гості; якщо співає, ідучи на сідало, то на зміну погоди." (Ястребов, "Летопись" III, с. 75)

"Як когут обійде навкруги хати, а потім вилетить на тин і заспіває, будуть, певно, гості." (Д. Лепкий в "Зоря" IX, с. 108).

На Кубані, ще XIX ст. так ворожили з півнем: "Уносять його до хати, ставлять на долівці дзеркало, воду, і сиплять зерно та й дивляться, що півень робитиме: якщо півень багато води п'є, жених буде п'яниця; як часто в дзеркало заглядає — волоцюга, хвастовитий; як заб'ється в кут, жених буде нелюдим, похмурий, сердитий, або злодіяка; як сяде денебудь і спатиме, жених буде лінивий; як багато ходить по хаті, маха крилами та кричить, жених буде розбишака, очайдушний; а як потроху їсть і п'є та все робить гаразд, жених буде чоловік гарний, трудовитий, розумний і господар. А інші дівчата ворожать ще й так: понасіпають на долівці стільки купок пшениці, скільки дівчат у хаті: кожна дівчина положе на свою купку ще й перстін, а тоді вже пускають півня — чию купку стане півень клювати, тій дівчині цього року заміж іти." (Крамаренко, "Етн. Вістник, НТШ" I, с. 16)

Ворожать ще, який буде урожай, і чого багато вродить: посипають по долівці купки пшениці, гороху, проса, сочевиці, квасолі тощо, а тоді приносять півня з куркою, — що вони більше клюватимуть, на те й урожай буде. (там же ст. 19)

5. Півень — сторож господарства. Він охороняє його навіть після своєї смерті:

"Когут по 9 роках стає чортом або хованцем (себто домовиком, Є. О.) і опікується тим житлом, на якому уродився й жив." (Д. Лепкий, "Зоря" IX, с. 108)

Тому й не дивно, що в українських народних приповідках, півень стає символом того незалежного, окремого від інших господарства:"

"Кожний когут сміливий на своїм смітті", кажуть у Галичині, коли хочуть висловити думку, що кожний у себе вдома пан. (Франко "Приповідки" II, 277). Сюди ж відноситься і друга приповідка:

"Два когута на однім подвір'ї, як дві господині ніколи не погодяться" (там же, с. 276)

Для наших селян півень така в господарстві важлива річ, що "Без когута — хата глуха" (там же ст. 276), бо він "вночі відганяє від житла й хати нечисту силу, і своїм співом дає знати про зміну надворі, про вечір або світло" ("Зоря" IX, с. 108)

Тому й не дивно, що півень з найдавніших часів відіграє велику роль в українській обрядовості, як жертва, що має порятувати те господарство.

Найдавніша згадка про півня, як жертву в українській обрядовості, походить від араба Ібн-Фадлана, який описуючи в 922 р. похорон в Ітілі багато українського, — чи, кажучи тогочасною термінологією, — русинського купця, згадує, що при покійникові покладено було й півня з куркою.

Тут півень із куркою фігурують поряд із собакою, кіньми й коровами, — як і всіма іншими складниками господарського побуту, щоб помандрувати з своїм господарем на той світ і там йому відповідно служити та улегшити й уприємнити потустороннє життя.

Друга згадка обрядового характеру про півня походить із часів Святослава, коли греки в 971 р. обложили були київського князя в болгарському місті Доростолі. Грецький історик, що був тоді при війську, бачив, при світлі місяця, як русини-українці збирали трупи своїх вояків і палили їх над Дунаєм:

"За предківським звичаєм забивали багато невірників, чоловіків і жінок, на пошану мерцям, топили у Дунаї дітей і пускали півнів за течією..."

Якщо тут, крім півнів, не згадується про ніяку іншу хатню птицю, чи худобу, то не треба забувати, що в обложеному місті на таку худобу було не надто густо, і вимоги війни вимагали ощадження. Проте звертає увагу та подобиця, що "півнів пускали за водою", себто топили їх, а не палили. Ця відміна звичаю вказує, що в даному випадку йшла вже

справа не про комфорт покійників, як в описі Ібна Фадлана, а таки про жертву богам, для здобуття їх ласки.

В ближчі до нас часи, півень був безсумнівно жертвою у весільній обрядовості. Хведір Вовк, описуючи вечерю після роздачі коро- ваю, зазначає:

“В деяких місцевостях дотримують дуже стародавніх обрядів. На Поліссі, напр., подають півня, що його печуть за селом, на яко- мусь горбочку, живого, прив'язавши його до драбини, чи до якое дрючка, обмотаного со- ломою”. (Чубинський, ІУ, 385).

Цього весільного півня звали — бажантом, і В. Камінський писав про нього в “Первісн. Громадянстві” (1929 р. ІІ, с. 56):

“Цікаво спинити увагу, як відбувається сма- ження (цього півня). Воно справді нагадує жертву стародавніх часів. Бажанта випікають в окремому місці, виконуючи певні обрядові дії. Такого півня печуть звичайно на горбочку за селом і з такими обрядами: прив'язують півня до драбини, яку опирають на дерево, а під нею розкладають вогонь і таким чином печуть потім допікають півня уночі; підчас весілля ділять, роздаючи шматки разом із короваем. (Підляшшя). На Холмщині також беруть живого півня, переважно білого, і, в чотирьох, несуть на драбині, прив'язавши йо- го до неї, на село; тут прив'язують його до жердини, яку обмотано сіном і соломом, за- паляють і так печуть. Те самісінько приходи- лося нам спостерігати подекуди й в Дубен- ському пов. на Волині, а підчас наших мандрів- вок на Волинськ. у Поліссі (Володимирський, Ковельський, Луцький і Рівенський пов-и). За такий звичай, промовляли нам якнайдок- ладніше переважно в Ковельському пов.”

В багатьох народів шлюбний ритуал нака- зує пити кров півня і їсти його м'ясо. В Ель- засі півень — найважливіша страва у весільному бенкеті. В Богемії, зараз же після вінчання, ідуть на велику площу, де батьки дають боя- ринові, чи шаферові, півня; той прив'язує його до дерева, співає й танцює навкруги нього, потім він кричить: “Під вільним небом кров освятить цей шлюб!” Обертається ще тричі на каблуках, вимахує двічі шаблею, а за третім разом зрубує голову півневі і окроп- лює кров'ю молодих, потім присутніх...” (Вовк “Студії...” 277-278).

Залишилися сліди жертви півнем і в випад- ках хвороб, тощо. Так, на Косовщині, селянин, вимираючи, казав до хатніх:

“— Хіба бисте дали когута за мою душу, а він, як піє, прогонив би крильми дими від мене, то може ще трошки мені полекшало...” (“Етн. Зб. НТШ”, І, с. 259)

Приносили півня в жертву і при закладах хати. Л. Шевченко пише з цього приводу в “Перв. Громадянстві” (1926, , 89):

“Обряд закладчин починається з моменту закопування головного стовпа — на покуті... В цім моменті вступає перша жертва за

хату і місце земним силам. Вовна й яйця, мабуть заступають криваву жертву, яка ще виразно виступає на Білорусі, де голову півня одрубавши, кладуть під головний стовп, а півня з'їдають. На Люблинщині закопують цілого півня.”

Коли уже хата готова, впускають наперед до неї когута (або курку), і не можна його потім бити, ані їсти, ані продати (“Етн. Зб. НТШ”, V, с. 89)

Л. Шевченко теж зазначає, що в багатьох слов'янських народів, при переході в нову хату, впускають якое звірятко, найчастіше kota, півня, або курку, обов'язково чорних... Коли рано випускають півня, або курку, при- мічають, чи заспівають, бо це був би добрий знак. При цьому вірять, що ці звірятка скоро загинуть (“Перв. Гром.” 1926, 1, 91)

Для зрозуміння ролі, яку тут відіграє зві- рятко, а найчастіше таки півень, і то чорний, пригадаємо собі опис вигнання коров'ячої смерти у Терещенка:

“Жінки і діти виносять на південь за село і складають у купу в двох протилежних кінцях села гній, а потім опівночі запалюють. До од- ної запаленої купи везуть дівчата соху, в білих сорочках і з розпущеним волоссям, а одна дівчина несе за ними образ. До другої купи йдуть жінки в чорних спідницях і брудних сорочках, і несуть чорного півня, якого тричі обносять навруги купи. Потім одна жінка, схопивши півня, біжить із ним у протилежний кінець села. Інші жінки женуться за нею й вигукують: “— Ату! Згинь, пропади!”

Добігши до краю села, жінка кидає півня в гній, який потроху тліє. Дівчата наношують сухого листя та хворосту, а потім, схопившись за руки, скачуть навкруги вогню, примовляю- чи: ‘Згинь, пропади!’”. Спаливши півня, жінки, впрягшись у соху, а дівчата з образом, оборю- ють тричі село.” (Терещенко, VI, с. 41-42).

Чорний півень тут, очевидно, вбирає в себе хворобу, що знаходиться в селі, тому його потім виносять за село, палять там, оче- видячки, разом із хворобою, яку він сим- волізує, а потім оборюють село, себто ро- блять т. зв. чарівне коло, щоб та хвороба, що лишилася поза селом, чи та, що її вигнано за село, не могла вже більше в те очищене село повернутися.

Подібно до цього литовці і латиші, в день вигону худоби на перше пасовисько, обносять навкруги неї тричі півня, — щоб він увібрав у себе все лих.

Кажуть у нас: ‘багачеві ся веде, бо багачеві й когут ся несе’. (Франко “Приповідки” 1, с. 96). Ця приповідка відповідає другій, що “Ба- гачеві сам чорт дітей колише”. Інакше кажучи, півень, що несе яйця, як і курка, що співає півнем, явище настільки надприродне, що без чортівського втручання напевно тут не може обійтися. За яйце півня звичайно приймають зносок, який і курка може знести, коли заспі-

ває півнем. Про це ми читаємо в "Етн. Зб. НТШ" (У, с. 82):

"Як курка часом запіє, то вже знак, що на християнина має щось найти, або на худобину: якесь нещастя, слабість або що. Тоді беруть курку одною рукою за голову, а другою за хвіст та й міряють хату від стола до порога: як голівка припаде на поріг, то голівку й стинають череслом і геть викидають, а як хвостик, то хвостик обріжуть. То тому, що злий дух у ній сидить: може знести зносок. А як знесе, то перекидають (його) через хату. Зносок — то маленьке яєчко, як гороб'яче. Якщо хто дев'ять діб проносить зносок під пахвою, то виносить до домовик..."

Римляни вірили, що з такого зноска, чи півнячого яйця, народжується страшний отруйний василіск, що в християн зробився символом диявола. "Василіск народжується тоді, як півень, доживши ста років, починає нести яйця."

В 1474 р. в Базельському суді відбувся процес проти півня, що зніс яйце. Прокурор запевняв, що яйця півня користувались великою повагою серед негромантів, себто серед чарів-

ників, що займалися чорною магією, і що сам Сатана давав їх відьмам, щоб вони їх висиджували, бо з них мали виходити крилаті змії. Оборона просила суд виключити "анімус нученді", себто злу волю обвинуваченого, припускаючи, що той безневинно зробився жертвою якогось "казус натере" — випадку в царстві природи. Але суд прихилився на бік прокурора, і півня, як небезпечного чаклуна, було спалено на площі, при великому збігові народу.

7. В Росії було поширене вірування, що коли чужий півень, а особливо червоний зайде до двору, заб'є крилами і проспіваче тричі, — то бути в тому господарстві пожежі. Звідци вираз "підпустити червоного півня", себто підпалити, який відомий і в нас. Червоного півня, за повідомленням Тихомирова на III Археолог. З'їзді у Владимирі, приносили в жертву вогневі, білого — богам світла, а чорного — богам темряви і смерті. Святослав мав би, при похоронах своїх воєв'яків, топити в Дунай чорних півнів, а на весілля, як згадується вище, треба приносити білого півня.

ІВАН РОЗГІН, дійсний член УВАН.

Природа й природознавство України

(Продовження)

Тому в Україні існувала раніш і навіть існує тепер мішана флора і фауна. Льодовики спричинили на наших землях не лише зміни в рослинному і тваринному світі, але змінили також до певної міри процеси ґрунтотворення. Принесені з кригою, що насунулася з півночі, величезні маси кристалічних порід, головним чином гранітів, спричинилися до утворення в Україні покладів льосу, що в деяких місцях сягає 20-25 метрів. За теорією академіка Тутківського і проф. Махова, ці кристалічні породи вивітрувалися і льодовиковими вітрами розносилися по просторах України і відкладалися величезними масивами.

Проф. Махів стверджує, що в Україні відбувалися кількарізкові зміни степової рослинності лісовою і навпаки. Відбувалася боротьба між ними і перемагали то ліс то степ. Цікаво, що навіть при таких умовах український степ і навіть деякі місця лісостепу залишалися безлісними. Це ще не розгадане досі явище. Мішана флора і фауна в певних співвідношеннях, степових і поліарних представників свідчить про періодичність підсоння, що потепління відбувалося поступово, і що в зв'язку з тим зберегалися представники минулого періоду.

Дуже цікаві і важливі зміни поставали на наших землях у зв'язку зі змінами поверхні від тектонічних порушень і горотворчих процесів. Поверхня нашої землі в деяких місцях то піднімалася то знижувалася, западалася. Від того море то від-

ступало на південь то знову заливало простори нашої батьківщини. Ріки змінювали напрям і рівень берегів, наприклад на Дніпрі був високий водоспад, від якого залишилася велика котловина в граніті, в районі Кінських Плавнів. Так зване Крейдяне море заливало своїми водами майже всю територію України, але в наслідок підняття кристалічної смуги, гранітної (Волинь, Дніпропетровськ, Маріуполь), підняття Карпат з цілим Підкарпатським районом, море відступило на південь і займало лише надчорноморський степ, доходило до Кривого Рогу, сполучалося з мілководним Галицько-Басарабським морем на заході і сягало Аральського озера на сході. Кримські і Кавказькі гори були тоді ще островами на цьому велетенському морі. Пізніше, море втратило зв'язок з середньоморським басейном і стало внутрішнім морем, від Басарабії до Аралу. Ще згодом, так зване Понтійське море, займало трохи більшу площу за теперішнє Чорне море. В наслідок особливих процесів осолоджування, вода стала напів солодка і від того фауна змінилася на солоководну. Скорочення морського басейну поступало далі і так зване Кімерійське море уже мало площу меншу за сучасну, а Азовське море являло собою мілководний лиман. В четвертинний період, в наслідок дальших горотворчих рухів, це море з'єдналося з Середземним через Дарданели і Босфор. Це море, що зветься Корангенським мало солону воду і середньоземно-

морську фавну. В наступній Новоевксинській стадії море знову втратило зв'язок з Середземним, вдруге опріснілося, а всі живі істоти загинули. Імовірно, що від їх решток, які впали на дно, в морських глибинах витворилися величезні запаси сірководню.

Остання (сучасна) стадія почалася десь перед 5 тисячами років. Чорне море в наслідок зниження поверхні Дарданел і Босфору, знову сполучилося з Середземним, почало осоловатися і заселятися сучасною фавною. Теперішнє наше Чорне море являє собою світову загадку. В ньому немає прямовисної циркуляції води, як в інших морях, наприклад Середземному, а лише дві поземні; верхня більш легка, бо менш солонна, з Чорного моря до Середземного і нижня більш тяжка, бо дуже солонна, — з Середземного моря до Чорного. У зв'язку з тим, що нема обміну між верхніми і нижніми шарами води, життя відбувається лише на поверхні, на глибини 150-200 метрів. В глибинах нашого Чорного моря, на всі 2000 метрів, які заповнені сірководнем, зовсім нема життя.

Коливання ґрунту і зміна поверхні в Україні відбувається й тепер. Ще знижується узбережжя степу від Одеси, Очакова і далі аж до Скадовська. Отже Чорне море поступово заливає південний степ України і Румунії. Спостерігають зниження поверхні землі і в інших місцевостях. Наприклад, на Поділлі, в районах річки Смотрич і її допливів (біля сіл: Великі Немиринці, Дахнівка, Куманів, Раціборівка, Сарнів, і інші). У цій місцевості на протязі порівнюючи короткого часу спостерігають наводнення річок і ставків, заболочення до того часу сухих лук і берегів річок, утворення так званих красивих полів, себто, величезних "бездонних" джерел з яких б'є вода.

Такі то зміни й події, що відбувалися колись і відбуваються тепер на поверхні землі нашої батьківщини.

II. Найдавніші писані пам'ятки про природу України й початки сучасного природознавства

Україною і її багатствами з давних давен цікавилися ближчі і дальші сусіди, а їхні зазіхання на нашу землю призвели до нерівномірного розвитку державності. Тому в історії нашого народу були не лише періоди розквіту державної могутності, але й періоди повного застою і навіть руїни. Та сама причина, призвела до того, що про Україну і її багатства, в тім числі і про її природу, маємо численні писані пам'ятки як західно-європейських, так і східних, азійських, письменників, купців, політиків, провідників-місіонерів тощо. Подорожуючи по Україні, вони в своїх подорожніх записках, або в спеціальних творах, побіч з описами політичних подій, побуту нашого народу і його провідників, згадували, або навіть докладно описували природу України. Про українців, майже всі писали, що це "...нарід суворо войовничий, але богобоязливий, з високими моральними чеснотами, займається хліборобством і скотарством".

Чи не перший докладно описав природу України арабський письменник Ібн Даст (10 століття). У

своїх подорожніх записках він каже: "Шлях до їх країни йде степами, бездоріжжям, через потоки і густі ліси. Живуть вони в лісах, пасуть свиней і овець. З дерева виробляють подобу кухлів і вулики для бджіл." Інший теж арабський письменник, Ібн Якуб згадує: "Вони замешкують край найбагатший оселями і життєвими засобами."

З західно-європейських письменників знаходимо докладний опис нашої природи в щоденнику Михайла Литвина, з 1550 року. Він дослівно нотує: "Ґрунт до такої міри родючий, придатний до обробітку, що поле, раз виоране паром волів, дає великий врожай. Навіть необроблене поле дає рослини, що своїм корінням і стеблом годують людей. Тут ростуть дерева, що дають різноманітні ніжні овочі. Плекають виноград, що дає великі грона. В старіх дуплах дубів і буків водяться рої бджіл зі щільниками меду, який відрізняється чудовим кольором і запахом. Диких звірів — зубрів, коней, оленів, — така сила, що на них полюють тільки для шкіри, а м'ясо викидають. Навіть м'яса ланів і диких свиней не вживають. На берегах річок у великій кількості зустрічаються оселі бобрів. Птиці така дивовижна сила, що весною хлопчики набірають повні човни яєць з гнізд диких качок, гусей, журавлів, лебедів. Риби в річках так багато, що встромлене весло або спис стоїть сторчовасно, немов би встромлений у землю."

Надзвичайно докладно описав природу України французький інженер Боплан. Про перебування в Україні в роках 1630-1647 Боплан написав книжку "Опис України" в якій він дослівно пише: "Хоч Україна лежить на однаковій широті як і Нормандія, але холод тут суворіший, зате літо дуже тепле й сухе, буває мало дощів аж до жовтня." Тут мова про степову Україну. Про фльору Боплан пише: "На Запоріжжі цілі сади вишневих дерев, які на початку серпня приносять ягоди величиною сливки. Береги Дніпрових порогів вкриті диким виноградом, таким же смачним, як і садовий." Про фавну Боплан каже: "В українських річках багато риби — осетрів, оселедців, коропів, шук. Всі надзвичайної величини. В річці Домоткань, раки довжиною в 9 цалів." "На берегах Дніпра багато птахів — пеліканів, журавлів, диких качок тощо. Цілі отари оленів, ланів, сайгаків, диких кабанів, буйволів, диких коней."

Учасники Полтавського бою, офіцери шведської армії Петре і Войге у своїх спогадах з 1710 року багато уваги приділили природі України. Розповідаючи про географічні особливості України вони між іншим зазначають: "Ласкава природа не забула тут нічого, що потрібне для вигідного і заможного життя мешканців. Мають вони копальні заліза, соли, також є ґути, де виробляють скло для вікон і всяку скляну посуду. Збіжжя росте тут усюди і в безмежній кількості. Воли і вівці їх мають прекрасну величину і добру породу. Коні дуже витривалі і доглядають їх краще ніж інших тварин."

Англієць Джозеф Маршал в 1772 році описуючи свою подорож по Україні говорить: "Україну я застав як країну з неймовірно родючим ґрунтом і дуже добре загосподарену, не подібну до уяви,

яку я собі створив на підставі прочитаних книжок. Я ще не бачив такої країни, яка б була так дуже подібна на найкращі провінції Англії." Ці записки були надруковані в англійській, французькій і німецькій мовах.

Відомий філософ і етнограф Йоган-Готфрід Гердер у своєму "Деннику моїх подорожів" (1769 рік) писав: "Україна стане колись новою Грецією: прекрасне підсоння цього краю, весела вдача народу, його музичний хист, родюча земля, колись прокинуться... Повстане велика культурна нація і її межі простягнуться до Чорного моря, а відтіля ген у великий світ."

Академік Гюльденштадт, подорожуючи по Україні, з експедицією Російської Академії Наук, описав докладно природні багатства узбережжя Озівського моря та інших місцевостей: "Овочеві дерева можна знайти майже біля кожного будинку в Києві." "В Решетилівці славні тутешні завальні смушкові шкурки, що в усій Україні вживаються для виробу шапок. Ці смушки дуже дорогі і визначаються особливо гарним виглядом."

Розмір статті не дозволяє ще докладніше зупинитися на інших численних свідченнях чужинців про природу України. Можна лише, як підсумок, сказати: всі вони стверджують, що природа України була в ті часи багата, що для життя і господарчої діяльності нашого народу були навіть на той час всі передумови.

**

Сучасне українське природознавство бере свій початок від зародження наукового природознавства в Європі. Крім уже згаданого російського академіка Гюльденштадта, визначною науковою працею з дослідження української фауни була праця Габріеля Ржончинського, що побачила світ у кінці 17 століття. З українських дослідників треба згадати Василя Рубана з його працею "Землеописання Малої Росії" і Якова Марковича з першою енциклопедією українознавства "Записки про Малу Росію".

З організацією в 1804 році Державного Університету в Харкові, все наукове життя Лівобережжя зосередилося у стінах університету. З 1818 року починає виходити в російській мові "Український Вісник" — перший український орган для української науки, де друкувалися матеріали з наукового життя харківського університету і краєзнавчі статті та розвідки. З 1824 року цей орган прибрав назву "Український Журнал", а редакторами його стали Гулак-Артемовський, перший ректор університету і проф. О. Складовський. До програми журналу входило висвітлювати не лише літературу й мистецтво, а й "успіхи в науці, хліборобстві, торгівлі, промислі та інших достопамятностей".

Науковий інтерес являють собою праці професора Віленського університету Е. Ейнхвальда з палеонтології, ботаніки і зоології України, "Природно-історичні нариси" з 1830 року і перша зоогеографія України академіка Петра Симона Палласа з 1831 року.

Новим етапом у розвитку українського природознавства і науки взагалі становить так звана

Археологічна комісія, що була організована російським урядом в 1843 році, і Російське географічне товариство, яке доручило П. Чубинському досліджувати українське життя на Правобережжі. Наслідки праці Археологічної комісії, надруковані в чотиритомовому збірнику під назвою "Пам'ятки" і "Архиві Південно-західної Росії", а праці географічного товариства в семи томах збірника. Як бачимо, досі досліджували природу України або чужинці, або чужі установи, тому з організацією Південно-Західного Відділу Рос. геогр. т-ва можна датувати початок самостійної української науки, бо товариство фактично було самостійне і в роках 1873-1876 розгорнуло надзвичайно інтенсивну наукову діяльність, а головне згуртувало і виховало біля себе таких корифеїв науки як: В. Антонович, Ф. Вовк, М. Лисенко, О. Русов, О. Кістяківський, З. Руденко, П. Чубинський та інші. Товариство стало зародком Української Академії Наук, бо було справді всеукраїнським і залучило до співпраці дослідників із Галичини, Буковини і решти українських земель.

Здавалося, що українська наука вже стала на твердий ґрунт і має всі передумови для свого розвитку, та цар Олександр II указом з 1876 року заборонив все українське, в тому числі розв'язав Південно-Західний Відділ і припинив розгорнуту працю. Українські наукові діячі перенесли свою діяльність за кордон, до Галичини, де вже були для того відповідні передумови. В 1848 році відбувся з'їзд українських учених у Львові, де в історичній і філософській комісіях були представлені також і природознавчі чи краєзнавчі вчені. Тут, до речі, слід зауважити факт, що українська нація в процесі свого становлення, ніби передбачуючи можливість зміни умов культурної і наукової праці на східних землях, заздалегідь забезпечувала потрібні можливості праці в Галичині. В 1873 році, з ініціативи вчених всіх українських земель зорганізовано Товариство ім. Т. Шевченка, яке в 1892 році перетворене на Наукове Товариство, себто на справжню українську академію наук з трьома Секціями: Історично-філософською, Філологічною і Математично-Природописно-Лікарською. Основоположниками природничої секції були: Г. Велячко, І. Верхрадський, І. Горбачевський, О. Дакура, В. Левицький, П. Огоновський, Е. Озаркевич, І. Пулюй, Ш. Сельський, О. Чернявський. Першим головою секції став І. Верхрадський. Секція мала аж сім комісій: лікарську, фізіографічну, географічну, технічно-наукову, термінологічну, охорони природи, психологічну лабораторію, а згодом краєзнавчий музей і заповідники природи. Це була перша українська статутарна наукова установа, що служила всій Україні і об'єднувала вчених з усіх її земель, та аж до 1918 року виконувала функції всеукраїнської академії наук. З природознавчих наук в НТШ були представлені: геологія, географія, кліматологія, ботаніка, зоологія, антропологія (в останні часи й етнологія), медицина, математика, техніка, краєзнавство з музеями в широкому розумінню слова аж до організації заповідників і охорони природних багатств Як бачимо, від вивчення і організації території та природних багатств, аж

до проблем народонаселення. Як на ті часи, то це справді була грандіозна наукова організація, якою Україна навіть тепер може гордитися. Про природознавство в Західних землях треба сказати, що воно було наріжним каменем в українському державотворчому процесі. Церква, "Просвіта", школа й мистецтво формували душу українця; політичні партії, громадські і кооперативні організації формували суспільно-громадське і політичне життя, а природознавство творило твердий ґрунт для української церкви, політики і культури взагалі.

Чрез наукові світові конгреси, залученням до співпраці світової слави вчених (Ейнштейн, Планк, Пенк, Гільберт, Манувр'є), природознавство тих ча-

сів торувало шлях для України не менш успішно як і інші ділянки боротьби за державність.

З послабленням цензурних умов, на початку 20 століття, на центральних українських землях, знову оживилося громадське, політичне і наукове життя. На місцях, в різних культурних осередках засновувалися наукові установи, особливо після приїзду в 1908 році до Києва М. Грушевського і організації в Києві Наукового Товариства, яке на зразок Львівського НТШ, розгорнуло всебічну наукову діяльність. М. Грушевський згуртував всі науково-творчі сили і спрямував їх до єдиної мети, на боротьбу за визволення українського народу.
(Далі буде)

СЕМЕН ПІДГАЙНИЙ

Живі моці

(Замість критики наших критиків)

Справа визволення нашої нації і розбудови суверенної української держави буде завершена лише тоді, коли за цю справу візьмуться самі продукуючі кляси нашої нації селянство і робітництво, яким, власне, на тій суверенній державі передусім залежить, бо саме ті кляси сплачують кров'ю і працею найтяжчий рахунок окупанта. В такій самій мірі той рахунок сплачує й українська інтелігенція, та інтелігенція, що будучи вірною й відданою тим продукуючим клясам, стає з ними в одну лаву і самохіть бере на себе тяжкий хрест боротьби проти поневолювача, навіть очолюючи її. І як ці три основні категорії нашої нації не виборють української суверенної державности, то ніякий "визвольний" галас, навіть справжніх, а не тільки пів чи чверть інтелігентів, хоч би й найреволюційніших, нічого в цій справі не допоможе.

Цю думку вже давно висловив Вячеслав Липинський, а в наш час оригінально обґрунтував і модернізував її Іван Багряний, переставивши цю концепцію з дворянсько-шляхетських підвалин В. Липинського на справжню базу сучасної України — дві основні продукуючі кляси України — селянство і робітництво. Треба сказати, що ця ідея орієнтації на основні продукуючі кляси сучасної України, внаслідок поразки українського соціалізму і націоналізму донцовської формації, знаходить все більше прихильників, а ідея здорового, — опертого на нормальний розподіл праці всередині нації, соціально-політичного й економічного устрою, — стає, поза всякими ухилами, головною концепцією боротьби української нації за визволення і державну незалежність.

Як одно (соціалістичне), так і друге (націоналістичне) крило українського політичного світу переживає тепер справжню переоцінку вартостей, спихає в безодню власними руками

богів, що їм були вірні, і намагається знайти вихід, щоб не лишитися пасивними глядачами та не відчувати докору нації, що вони замість човна пускають плота, та є неуважні до затаєних дум і надій уярмленої нації.

Сьогодні ми є свідками переоцінки вартостей донцовського націоналізму бандерівським відламом його, що й знайшло своє виявлення в книжці під назвою "Позиції українського визвольного руху". Власне тим "позиціям" і була присвячена наша стаття "Безклясовість і її носії", де ми вказали, як на помилкову вихідну точку поглядів авторів тих "позицій", так і на небезпечний вислід для нашої визвольної політики і боротьби, коли б ті "позиції", за рекомендацією п. Сивенка "засвоїли і прийняли, як свої", та щоб наш екзильний уряд діяв, виходячи зі згаданих "позицій".

На жаль, замість уважного ставлення до наших зауваг, як рівно ж до зауваг наших попередників, щодо настанов, висловлених у "Позиціях визвольного руху", оборонці ідеї безкласової України поставилися з зухвалістю і категоричними запереченнями. Що ж до нашої статті зокрема — з неприхованою ворожістю. А шкода, бо писалася та стаття з наміром допомогти, остерегти людей, які ще тільки вчора ісповідували вождівську віру, щоб вони, спихавши в безодню свого вождівського божка, не зробили такого розгону, який кинув би їх у обійми формально-протилежного, а насправді такого ж диктаторного, комуністичного, чи неокомуністичного ідола.

Цього наміру не зрікаємося ми й сьогодні і спробуємо на підставі бодай статті Полтави переконати наших безкласовиків, що вони, силкуючись вирватись з пут Донцовського вождизму (не спромігшись насправді до кінця зірвати з ним), заплуталися в тенетах комуністичного шайтана.

Д о к а з и. Передусім думки сторонніх людей

і середовищ про концепцію безкласової України. Вже відомо, що проти цієї концепції виступили Дм. Донцов, П. Солуха, П. Лукіянович, П. Волиняк і, нарешті, автор цих рядків. Всі вони звертали увагу на те, що наші безкласовики піддалися впливові комуністичної ідеології. З великою підмогою всім шойно згаданим приходить І. Майстренко з його газетою "Вперед". Беремо тільки два останні числа за цей рік і читаємо лише заголовки: 1. "Американський марксист про позиції УПА", 2. "УРДП (фактично не УРДП і жодна "ліва УРДП", а сам Майстренко з його вже тільки трьома збігцями від бандерівців. С. П.) вітає героїв Барсельони." 3. "Відкритий лист Н. Троцької". Вже досить лише цих трьох заголовків, щоб було всім ясно, що коли аж такий Майстренко рішуче виступає в оборону тих "позицій", то щось з тими "позиціями" не в порядку. Проте Майстренко не один, і він кличе собі на допомогу троцькиста з Америки.

Що ж пише той "американський марксист"? Пригадавши, що його вчитель, Лев Троцький, "перший кинув гасло самовизначення України" і забувши, що саме Троцький перший ту "самовизначену" Україну погромив московськими ордами, цей марксист пише: "В дискусії з представником марксистської думки Бабенком, Полтава каже, що програма УПА виросла з реальних обставин в ССР, а не з будь-яких теорій і доктрин. Обидві сторони впевняють, що прийняття по суті **соціалістичної програми** не було вислідом перемоги в русі соціалістичних елементів, а що соціалістична програма була прийнята в зударі з "щоденними обставинами", на які натрапив рух з хвилиною, коли переніс свою діяльність з середовища капіталістичного в сталінське". А далі цей марксист запевняє, що власне, з ССР нема чого більш робити, як тільки знищити сталінський режим, бо основи соціалізму там уже є. Він так і пише: "Центральне питання там лише скинення тиранії, та передача всіх вартостей у руки трудящих", а закінчуючи статтю додає, що "ані капіталізм, ані сталінізм не можуть вбити неминучу тенденцію народу битися за соціалістичну свободу".

Отже, як підтверджує цей американський троцькист, і Майстренко і Полтава погоджуються на тому, що "Позиції українського визвольного руху" це чисто соціалістична програма, прийнята з огляду на "щоденні обставини". Прочитавши матеріали дискусії, американський марксист прийшов до зовсім логічного троцькистського висновку, що треба знищити лише сталінський режим, а що значить за Троцьким "передача всіх вартостей у руки трудящих", — це відомо всім. Ми ж, колишні громадяни ССР, цю передачу особливо добре знаємо. Що ж до "соціалістичної свободи", то ту (і троцькистську і сталінську!) "свободу" трудящі ССР знають, добре пам'ятають і ніколи не забудуть.

Немає сумніву, що втягувати УПА в орбіту давно збанкрутованих позицій Троцького і тим самим даючи підстави до підтвердження його (Троцького) теорій — це значить зраджувати інтереси українського визвольного руху і саму УПА. "Я переконана в тому, що єдиний вихід з сьогоднішньої ситуації це самоемансипація пролетаріату всього світу", — закінчує свого відкритого листа Н. Троцька, що, заступивши мертвого Троцького, стала за джерело соціально-політичних позицій для живого Майстренка. Ось на які манівці, у який глухий кут міжнародних банкрутів комунізму пхає Майстренко УПА. І треба признати, що не безпідставно, бо в найсвіжішому числі "Вперед-у" пишучи про суцільне усупільнення, підкреслює, що його погляди справді знайшли **"підтвердження з української дійсності 1948 року, коли вийшли були друком перші матеріали українського підпілля під назвою "Позиції українського визвольного руху" ("Вперед", ч. 5-6, 1951 р.)**.

Та нам оборонці ідеї безкласової України скажуть, що це ще нічого не значить, що троцькист Майстренко і його натхненники так думають і пишуть. Але ні, воно таки значить і значить багато, бо колись М. Хвильовий писав: "Коли наші погляди в цьому випадкові зійдуться з "чаяннями" нашої ж дрібної буржуазії і навіть фашистів, то це зовсім не значить, що ми помиляємося". А Дм. Донцов йому відповів: "Ні, не значить. Але, коли ми додамо думку, що наша нація повинна вийти з ролі підсусідків, повинна йти за своїм непереможним бажанням виявити своє національне обличчя — коли цю думку засвоять і червоні, то це зовсім не значить, що ми помиляємося".

Та щоб все ж таки нам не закинули, що ми свідомо пришиваємо троцькистську майстренківщину носіям бандеро-угаверівської безкласовості, даймо таке: в тому ж числі "Вперед-у" Майстренко, пишучи про "третю силу", підкреслює, що "третя сила в буржуазному капіталістичному розумінні не є в дійсності третьою силою, а тільки кон'юнктурною формацією" та що він під третьою силою розуміє "поневолені народи і працюючі класи цілого світу". В тій статті говориться: "Чисельність, програма й цілі третьої сили ясні: в підбольшевицьких країнах це увесь народ мінус класа большевицьких вельмож, в інших країнах це народ мінус капіталістична верхівка. В ССР третя сила прагне свободи поневоленим народам і демократії (Авжеж, тільки свободи від марксового соціалізму та демократії безкласовості! С. П.), в іншому світі свободи колоніям і націям та **суспільної власності** (підкреслення наше. С. П.) на засоби виробництва".

А далі продовжує: "Фактично на позиціях третьої сили стоїть і ОУН на землях (хоч і не вживає терміну "третя сила"). Так, напр., в листі Полтави до Бабенка сказано: "Очевидно

до цього треба ще додати ту прогресивну соціяльну і політичну програму, що її має наш рух (безкласове суспільство та демократія). Ми переконані, що в такому вигляді наша ідеологія є найвірнішою (!!! С. П.) ідеологією поневоленого народу, який в нашу переломову епоху національно-визвольних і соціальних революцій — в епоху емансипації поневолених народів з під ярма світового імперіялізму та в епоху звільнення працюючих з пут капіталістичного визиску та рабства (справді, як у підручнику політграмоти для сільських осередків комсомолу. С. П.) — бореться за своє справжнє національне й соціальне визволення". ("Вперед", ч. 5/6, 1951 р.).

Отже, як видно з цих цитат, тут уже ніяк не випадковий збіг, а спільна система думання і спільні позиції у стовідсоткового марксиста-комуніста І. Маистренка і націоналістичного "теоретика УПА" П. Полтави. Чи так писали і такі теорії висувають є справді прислугою для УПА чи копанням їй (УПА) ями, — покаже майбутнє.

Та, проте, звернемось до самих джерел. Коли читач візьме в руки "Позиції українського визвольного руху", прочитає передмову і статтю Полтави і читатиме ті статті з прихильним ставленням до думок авторів, як це було з автором цих рядків, то все ж попри найбільшу прихильність у людини складається враження, що про все це вона вже давно читала, що її, навіть, такої науки уперто і наполегливо вчили, ба, навіть, неодноразово розпинали, коли всна пробувала думати, бодай, трохи інакше. Справді, і Василь Чайка — автор передмови, — і Полтава глибоко переконані, що світ зірвався і неухильно котиться по "єдино правильному" шляху, визначеному теоретиками соціалізму. Що капіталізм це зло, яке не піддається жадному реформуванню, бо він породив імперіялістичну буржуазію і соціалістичний пролетаріат, що буржуазія і пролетаріат зайшли в такі соціальні конфлікти, що єдиним виходом з тієї ситуації повинна бути ліквідація приватної власності і перемога соціалізму. Обидва автори певні, що буржуазія і пролетаріат це монолітні класи, що капіталізм породив імперіялізм, що при існуванні приватної власності неможливе плянування і так само певні, що джерелом усіх нещасть є приватна власність на засоби виробництва. Попавшись на вудку троцькистів Полтава пише: "Концепція самостійної України — це, також, концепція такого суспільного ладу в майбутній українській державі, за якою не існуватиме експлуатація людини людиною. Цей лад буде спиратися на **національно-державну і кооперативну власність** у промисловості, банківій справі, торгівлі, на **національно-державну власність** (підкр. наші. С. П.) на землю, при індивідуальному, або колективному, в залежності від волі населення, землекористуванні."

Ми хочемо запитати п. Полтаву, коли все буде "національно-державною власністю", бо ж про кооперативну (навіть!) згадано тут ли-

ше для проформи, то як же буде називатися цей устрій: державним соціалізмом, чи державним капіталізмом, як ви називаєте теперішній устрій в ССРСР? Бо ж ми знаємо, зо старого гімну ССРСР, "Інтернаціоналу", що "пусті слова про право бідних, держава дбає не про нас", і коли все буде державною власністю, то чого ж варті ті слова про свободу людини, коли її П. Полтава "ласкаво звільняє" від засобів виробництва, а значить і від здобутків її праці, ставить в становище повної матеріальної залежності від тих, що керуватимуть отою державною власністю, що вони те керівництво будуть здійснювати на початку, навіть, без ГПУ (хочемо вірити!)? І ми віримо, що ця концепція зовсім відповідає "чаянням" троцькистів, бо ж сам Полтава тут же пише, що його "концепція суспільно-економічного ладу в майбутній Українській Державі, насамперед, відповідає фактичному становищу в цьому відношенні на українських землях сьогодні." І все це зветься, пробачте, революційна ідеологія УПА!

Оце так справді "революційна" концепція, що **обстоє нерушимість більшовицьких виробничих відносин, колгоспно-радгоспне рабство і закріпачення робітничої класи!** А вже далі П. Полтава пише про те, що економічний визиск і соціальне поневолення українського народу пояснюється колоніальним становищем України і існуванням класи більшовицьких вельмож, і як тільки стане Україна самостійною і зникнуть вельможі, він запевняє нас, що "тоді і лише тоді, принцип суспільної власності можна буде повністю поставити на службу українському народові... лише тоді принцип суспільної власності стане основою справді щасливого, справді заможного, справді культурного життя українського народу, стане могутнім рушієм розвитку продукційних сил України".

Скажіть, читачу, звідки це? Хіба ж не з "Правди", хіба ж ці заявлені фрази про "щасливе", "заможне", і "культурне" життя після суцільної колективізації і ліквідації куркуля, як класи, ви, читачу, не читали, чи не чули до неприємності від зорі до зорі? Так і хочеться процитувати слова, вкладені Іваном Багряним в уста Сашка Проходи:

"Ех — ма, ти, Колима,
Край соціалізму,
Кожний карцер і тюрма
— Школа комунізму".

Та жарти набік! Пан Полтава нас серйозно запевняє, що причиною нашої трагедії є те, що Україна перебуває сьогодні в "колоніально-безправному становищі в системі більшовицького ССРСР" та що, як стане Україна самостійною, — все зміниться. Ну, а Росія, пане Полтаво, самостійна держава? Самостійна! Не тільки самостійна, а навіть імперіяльна! Так що ж по-вашому російський селянин і робітник, навіть такий, що йому перепадають крих-

ти з імперіяльного столу — при суцільній колективізації (до речі, там віками практикованій) і кріпацькому режимі на фабриках і заводах, то ті люди щасливі? Чи ж, коли б у Росії російські селяни й робітники знищили власних вельмож, то вони б і надалі лишили **нерушимо виробничі відносини** в Росії тільки тому, що оце відповідає фактичному становищу на їх території сьогодні? Що ви скажете на це, пане Полтаво?..

І коли ми в нашій статті назвали такі міркування міркуваннями здеклясованих інтелігентів, коли ми цим, скерованим проти інтересів робітничої класи, ідеям суцільного удержавлення протиставили справді революційну, в інтересах робітничої класи висловлену точку погляду В. Липинського, то наші критики зчинили гвалт. Але ми її ще раз повторимо для них. Липинський пише: “Оця інтелігентська утопія розбивається і нищиться образом здійсненого хотіння робітництва: заволодіти в своє — робітнице — посідання власною національною фабрикою, мати право, усунувши посередника капіталіста (а в даному випадку державного комісара. С. П.) одержувати від інших класів нації (хліборобів, купців, інтелігентів) повну плату за свою працю і охоронити власною зброєю та власною державою свою власну фабрику, щоб її не захопив, часом, і не підпорядкував собі якийсь “інтернаціональний”, добре озброєний, але ледачий і до праці нездатний інший пролетарій”. Отже, повторюємо ще раз, що ми вигуків наших критиків зовсім не боїмося і щиро йдемо, в цьому випадкові, за “ретроградом” Липинським і ніколи з тими, що заплуталися в тенетах ідеологів “самоемансипації пролетаріату цілого світу”.

Ми певні, що лишивши справу в тій постанові, як це роблять наші безклясовики, це значить завалити нашу державність, бо і росіяни, і поляки не лишать незмінними виробничі відносини в їх країнах після повалення Сталіна. А в наслідок того, що ані Липинському, ані нам наші безклясовики, як “ретроградом” не повірять, ми їм ще наведемо деякі цитати і може вони, принаймні, задумаються. Ось, наприклад, не “ретрогради”, а таки справжні соціалісти, нещодавно з’їхавшись на інтернаціональний конгрес у Франкфурті прийняли ухвалу про відкинення принципу “суспільної власності на засоби виробництва” та проголосили “пляннову продукцію, як мету соціалізму в інтересі всього населення”. Там же ухвалено, що “соціалістичне планування є в згоді з існуванням приватної власності” та що коли “застосувати це планування, справді лихо капіталізму зникає”. Не зашкодить нашим безклясовикам знати й позицію УРДП, щодо розв’язання робітничого питання в майбутній українській державі отих самих “багрянців”, що вони їх стало величають комуністами. Орган УРДП “Наші Позиції” ч. 1 (6) за 1951 рік у справі розв’язання робітничого питання в май-

бутній Україні пише: “Першою засадою, яку має бути покладено в основу перебудови і яка має відіграти колосальну роль революційного стимулу в боротьбі проти більшовизму, має бути засада, що її підносить тепер і німецьке робітництво, засада співучасті робітництва в керуванні промисловістю... Лише в умовах підсоветської України і цілого ССРСР в інтересах збільшення мобілізуючої революційної сили цієї засади, теза німецького робітничого руху мусить бути розгорнена до краю й поставлена у всій повноті, як теза не тільки про співучасть робітників у керівництві підприємствами, а й відповіді на те, що стоїть як логічне продовження цього вступу, а саме про співучасть робітників у розподілі прибутків. В цілому це й буде програма антибільшовицького робітничого руху, засада перебудови тоталітарної системи на новому справді демократичному принципі.”

Отже, як бачимо, ця концепція справді близька до Липинського і справді демократична концепція, бо тут право робітника буде оперте на його матеріальну незалежність від будь яких комісарів, в тому числі і безклясових.

З наведених прикладів видно, як далеко відбігли носії ідеї безклясової України від інтересів народу з їхньою концепцією суцільного удержавлення, і це також свідчить, як вони відстали (на ціле півстоліття!) від розвитку світової суспільної душки. Крім того, це є доказом, що порвати тенети Донцова вони не змогли, бо для них Українська Держава це мета, а не засіб до розкріпачення й піднесення нашої нації, бо для них не держава для народу, а народ для держави, як і в Сталіна.

П. Полтава, силкуючись видертись з мертвої петлі вождівського декалога, попробував знайти вихід, а бандерівці й лебедівці, замість з відповідальністю поставитись до такої справи, ошчасливлені, що там, в тій його статті повно мальованої “демократії”, ухопилися за цю спробу і піднесли її, як свій прапор, з надією піймати на цей гачок, якщо не весь світ, то принаймні “зкомунізованих східняків”. А що цей прапор виявився занадто рожевим, майже червоним, і вони, побачивши лихо, почали його підмальовувати. Так народилася знаменита сьома точка ухвали Проводів ОУН(р) та УГВР, що про неї, замість відповідати по суті, найбільше писали наші критики. Вже редактор П. Волиняк щодо тієї 7-ої точки в примітці до статті нашого критика П. Сивенка писав: “Цитати з роз’яснення Проводу ОУН(р)... ще раз свідчать, що Проводи ОУН(р) і УГВР скотилися на позиції марксо-ленінсько-сталінського соціалізму і стоять тепер лівіше від Леніна 1921-1924 рр. і Сталіна 1924-28 рр., хоч з тактичних мотивів заперечують це.” І треба признати, що П. Волиняк має рацію, бо хоч 7-ма точка і є трохи кроком наперед, коли Провід ОУН(р) пише, що “Наше безклясове суспільство хочемо будувати на суспільній і трудовій

власності з одного боку та політичній демократії з другого”, то, як ми вже сказали, та “політична демократія” буде лише соскою для робітників і селян, коли вони знову будуть позбавлені можливості розпоряджатися тими знаряддями виробництва, а найголовніше здобутками їх власної праці. А ще більш неповажно, просто таки наївно, виглядає аргументація самого терміну: “безкласове суспільство для багатьох за кордоном несприємливий, нагадує большевицьке соціалістичне суспільство і т. п. Але в нас на землях, цей термін має новий, наш зміст і є для нас зовсім сприємливий”. Еге ж! додамо від себе, для вас “сприємливий” і для троцькістів теж, але що він чужий і ворожий українським робітникам і селянам, це ми й без вас знаємо!

Скажемо просто, хто може перемогти? Чи той, що виставить гасло: “За безкласову Україну!”, “За соціалістичну свободу!”, “За державну й кооперативну власність!”, чи той, що гукає: “За ліквідацію доценту послідовно-соціалістичного колгоспно-радгоспного рабства!”, “За передачу селянству землі у власність!”, “За передачу фабрик і заводів робітникам у власність!”, “За свободу, оперту на матеріальній незалежності селянина й робітника!”.

І хоч безкласовики з Майстренком і Троцькою нам будуть доводити, що переможе той перший, бо ж він буде йти впарі з загально-світовими тенденціями “неминучої” перемоги соціалізму, — ми знаємо твердо, що переможе саме той другий і піде за ним ціла українська нація, виходячи не з тих, чи інших доктринерських міркувань, а виходячи з “щоденних обставин”, себто тому, що буде боротися за докорінне знищення того “фактичного становища на українських землях”, що його хочуть зберегти бандерівці і лебедівці, щоб, відмовившись на словах від вождівської України, таки її створити під плащиком безкласової, аби лише тою Україною правити. Ні, панове! Часи 30 червня 1941 року, коли міг Степан Бандера **призначити** “українську суверенну владу” та написати, що та ним призначена “суверенна влада” “заспокоїть усі потреби української нації”, — ті часи, панове, пішли у безвість і ніколи вже ні під яким плащиком Бандері, Лебідю чи отцю Гриньоху такої “суверенної влади” над нашою нацією не пошастить створити! І, якщо хочуть бандерівці і лебедівці порвати з Донцовим і яко мога швидче вилізти з троцькистського комуністичного багна, куди вони потрапили, — вони мусять не виносити анатеми критикам їх теорії, а навпаки, ставитись до тої критики уважно і якомога швидче позбавитися елементів, що пхають їх у фарватер усяких “героїв Барсельони”.

Цього, здавалося б, і досить на цей раз. Та

ще ж нам лишилось сказати про наших критиків. Щодо критиків наших, то хочеться нам сказати так, як сказав колись Маяковський своїм сучасникам:

“З позіхання щелепи зводить аж: Дорогойченко, Герасимів, Кирилів, Родов — Який одноманітний пейзаж!”

Всі вони і Сосновський, і Сивенко, і Антонович, всі вони, на жаль, або зовсім нічого (як Антонович) або абсолютно мало сказали про порушену проблему, а скупчили всю увагу на обвинуваченнях автора статті в бо-зна яких провинах. Уважно прочитавши їх критику, ми прийшли до печального висновку, що полемізуємо ми тільки тому, що “навколо тайга азійської хахландії і темна малоросійська ніч”. Бо що варта така одна стаття М. Антоновича з провідного мельниківського органу “Українське Слово” під назвою “Зайва дискусія”, у якій той наївний Марко Антонович проповідує стареньку, всіма покинуту, давно засуджену й нікому непотрібну фашистську теорію солідаризму? Що варті деклямації М. Сосновського про “безкласове суспільство”, як про “найшляхетнішу концепцію соціального устрою”, коли за тією концепцією, як ми показали, тягнеться зовсім нешляхетний хвіст комунізму і фашизму? Що варті учительські лекції Б. Сивенка про Беренштейна з перекрученням цитат і обвинуваченням автора в гріхах “ретроградних” що їх, навіть, не вчинив і небіжчик Липинський? Що всі варті вони разом, коли в один голос гукають, що автор написав лайливу статтю, коли насправді вона такою не була? Чи ж наші критики хочуть культивувати замість публіцистичних статей заупокійне піснопіння, чи що? Чого варті обвинувачення автора з боку М. Сосновського, що ніби автор хоче вбивати клина між еміграцією і Українською Повстанською Армією, коли, якраз навпаки, автор боронить Українську Повстанську Армію від втягання її в орбіту прокомуністичних, чи троцькистських позицій?

І старанно прочитавши “Позиції українського визвольного руху” з усіма додатками й роз’ясненнями, і прочитавши “безсмертні” твори наших критиків, що один з них (творів) має “дуже лагідну” назву “Мертве вхопило живе”, ми сказали: справжні живі мощі! Живі, але мощі, бо вмерли політично і якщо хочуть воскреснути, то мусять геть скинути стару полуду вождизму і новонадбану — комунізму! Тому й назвали ми свою статтю — Живі мощі.

Від редакції. Стаття міститься в порядку дискусії. Традиційним ворогам “Нових Днів” нагадуємо, що стаття підписана: Семен Підгайний, а не Петро Волиняк, а тому просимо П. Волиняка без його згоди до ніякої партії не записувати.

Отаманчик Самзавсіх

Еміграційні типи

Хоч би яку велику кількість видів комах не установили ентимологи, кількість сортів і видів українських отаманчиків напевно перевищить їх.

Отаманчик САМЗАВСІХ має ті основні ціхи, що ніколи не зміщується з іншими, не потребує жодних організацій, партій чи фракцій. Він — політичний кустар-одиначка і коли б взагалі не існувало жодних інших партій і організацій, — він був би щасливий.

Але, на жаль, вони існують. Вони існують і діють, — і бідний отаманчик САМЗАВСІХ живе у постійному страху, щоб — не дай Бог! — хтось, десь і якось не врятував би України. Одна думка, що хтось десь врятує ту нещасну Україну без його — отаманчикової — допомоги сповнює його серце страхом, що швидко переходить у зненависть і жовч.

Отаманчик САМЗАВСІХ не може зрозуміти, на що, власне кажучи, існують всі ці організації. Чого тим українцям треба, чого вони мутять? Сиділи б собі спокійно, виконували б слухняно його — отаманчикові — розпорядження, і не встигли б і оком ізмигнути — а Україна вже була б урятована. Так ні! Письменники пишуть, мистці малюють, хори співають, аж у вухах лящить, політичні діячі всіх мастей виголошують промови і декларації, пишуть заяви і меморандуми, — і весь час існує страшна небезпека, що їм таки якось удасться врятувати Україну.

Тому отаманчик САМЗАВСІХ мусить відкласти на якийсь час турботи про врятування України і віддати всю свою жовч і сили на нищення і припинення діяльності всіх цих організацій. Це — справа далеко легша ніж рятувати Україну, тут не треба дипломатичного хисту і нема потреби у жодному знанні. Треба тільки вміти добре лаятись. І отаманчик починає лаятись.

На зборах і засіданнях, вирячивши очі і почервонівши від натуги, він виголошує нищівні промови. Поза зборами і засіданнями він ширить найогидніші чутки, наклепи, обвинувачення. До нього не можна заговорити ні про що, бо він зараз же доводитиме, що це — провина українців. Якщо йде дощ — оце ваші все просили дощу. Якщо світить сонце — оце ж ваші українці люблять таку спекоту!

Зрозуміло, що од вічного страху перед українцями і їх енергією, отаманчик САМЗАВСІХ починає шукати собі відпочинку і заспокоєння серед чужинців. Поляки, чехи, навіть росіяни — всі вони кращі для нього за українців, бо вже можна бути абсолютно спокійним, що ніхто з чужинців не має найменшого наміру рятувати Україну. І отаманчик почуває велику полегшу, коли, одсунувшись подалі від тих

нестямних українців з їх затятим наміром рятувати Україну, він опинюється серед чужинців.

До того, нема так багато українців, щоб крутилися посеред чужинців, — і тому вони ціняться досить дорого. Не то, щоб отаманчик САМЗАВСІХ конче хотів би грошей чи продавав би свій патріотизм. Але серед чужинців він завжди якийнебудь “НАЙ”. Або “найвизначніший”, або “найдемократичніший”, або навпаки — “найпатріотичніше настроєний”. Тут він один: перший, найкращий і найбільший. І це почуття, що нарешті визнано його справжні вартості і заслуги — маслом розливається по змученому серцю отаманчика. Тут нема конкуренції, нема претендентів на рятування України — тут він один, САМЗАВСІХ. Дуже часто отаманчик САМЗАВСІХ витрачає цілі дні на плетіння планів і хитрих ходів, якими він обдурить чужинців і змусить їх працювати на Україну.

Крім переконання, що він знає більше за всіх і вміє краще за всіх, він посідає ще тверду хахлацько-русинську переконаність, що він і хитріший за всіх. Якимось дивним способом йому вдасться обдурити чужинців і витягнути з них порятунок Україні.

Часом йому удасться виторгувати від них щось — наприклад легку чемність чи визнання, що українська мова існує, як щось окреме від інших — і тоді він радіє і тішиться, як дитина лялькою.

Невідклично, як смерть, його стосунки з чужинцями викликають підозріння і осуд серед українців, і відносини натягаються до одвертої ворожнечі. Отаманчик САМЗАВСІХ вже не має шляху до повороту до своїх. Він уже образив всіх і кожного із них, він уже сварився з кожною організацією і партією, він уже підірвав довір'я до себе.

І настає хвилина, коли отаманчик САМЗАВСІХ — той самий, що мріяв про самотність і вперто підносив свою індивідуальність понад усе — із страхом бачить, що він справді САМ. Українська громада стоїть осторонь від нього і для духовного існування йому лишаються тільки спогади про його героїчне минуле. А для значення в громадському житті — він має лиш опертя на чужинців.

І тут починається для отаманчика САМЗАВСІХ найстрашніший час: він раптом бачить, що без української громади він **ніщо**. Що для чужинців він становив цінність тільки поки вони думали, що він має значення в українській громаді, що всі оті зневажені і зневиджені ним українці є власне справжньою ціллю всіх операцій чужинців, — а він, отаманчик САМЗАВСІХ — служив тільки знаряддям для тої мети.

І тут отаманчик САМЗАВСІХ, що так бундючно і гордо поглядав на своїх компатріотів, бачить себе в ролі звичайного служки для чужинецьких інтересів, в ролі людини, що мусять стояти “руки по швах”, коли говорять старші, і старанно виконувати їх накази. Гордість і жаль за минулим героїзмом викликають в ньому протест і бурю гніву, — але цей протест і цей гнів іде давно утвореними доріжками все проти тих самих українців, без яких він — отаманчик — є ніщо. Вже не зневажливість, а одержима злість пориває його проти них, бо вони виявились метою, а він тільки знаряддям, що має цінність від того, може чи не може він допомогти в здійсненні тої мети.

І він починає допомагати. Вже не рятувати Україну, ні, він починає допомагати нищити українців, їх партії, фракції і організації, щоб і вони зазнали того приниження і того знищення, якого зазнав він сам, отаманчик САМЗАВСІХ.

Звідси дорога веде вже круто вниз, і замість рятування України, отаманчик САМЗАВСІХ спрямовує всі свої сили, енергію, розум і вигадку тільки на те, щоб урятувати міт про його власну значимість, вагу і впливи.

Так, отаманчик САМЗАВСІХ поступово перетворюється у ревного і старанного служкаку **“ЯК-СКАЖЕТЕ”**.

П. ВОЛИНЯК

Боротьба з українським змістом в українській літературі

В кінці липня і на початку серпня ц. р. відбувся поширений пленум Спілки радянських письменників України, який мав за завдання, згідно наказам з Москви, викорчувати рештки буржуазного націоналізму, бо “пережитки капіталізму у свідомості людей живучіші в галузі національного питання, ніж будь в якій іншій галузі. Вони живучіші, тому, що мають можливість добре маскуватися в національному костюмі.” Так сказав Сталін і так повторив О. Корнійчук, що виголосив на пленумі основну доповідь, розкритикувавши буквально всіх, починаючи з Сосюри і кінчаючи самим собою.

У своїй доповіді К-к підкреслює, що основна небезпека в СРСР тепер є місцевий націоналізм, особливо український, тому “й вирішальною є саме боротьба проти українського буржуазного націоналізму”. Головним, звичайно, націоналістом (з найбільшим стажем!) став на цей раз В. Сосюра, про якого К-к говорить так:

...“Знаємо, що в його (Сосюриній. П. В.) творчості не раз траплялися серйозні ідейні зриви, прояви буржуазного націоналізму. Так було в Сосюрі і в роки громадянської війни, і в роки непу, в перші роки сталінських п'ятирічок... (Коли ж у його не було цих “зривів”? П. В.). За це його гостро критикували. Сосюра визнавав свої помилки... але проходив певний час, і знову в його творчості з'являлись ідейно порочні твори. Це свідчить про те, що Сосюра не до кінця порвав з пережитками націоналізму.” Далі К-к запевняє, що саме тому, що “Сосюра не до кінця викоренив у собі рештки буржуазного націоналізму” і “виписав такий будяк, як вірш “Любіть Україну”.

Далі К-к критикує свій власний твір — лібретто опери “Богдан Хмельницький”. Між рядками його критики можна вчитати, що під впливом своєї жінки, польки Ванди Васілевської, яка була співтворцем лібретто, він не розкрив “переконливо тому визвольної війни українського народу” і “порочною була наша думка, що коли ми покажемо розгром польської шляхти, то цим самим можемо в якійсь мірі образити національну гідність поль-

ського народу”. Може й так, але треба було ще сказати, хто ж то навчив так тепер думати пана комісара від літератури?

Корнійчук признається, що серед українських письменників існувала неписана умова: один одному сприяти, один одного виручати з біди і допомагати пробиватися до верха літературної кар'єри. Це, мовляв, було особливо характерне для письменників старшої генерації, які один одного вихвалювали, а не критикували, себто не доносили в НКВД один на другого. Такий стан справді можна ствердити. Серед українських письменників у повоєнні роки таки панувала сяка-така злагода. Письменницькі кола, очистившись від жидівського елементу (в наслідок чистки “безродних космополітів”), який завжди був тою силою, що направляла брата на брата, а потім ліквідувала їх обох і сама сідала на чолі українського літературного процесу, — побачили згубність самопожирючої боротьби і жили в згоді. Чи не цим і пояснюється факт, що в повоєнні роки ми ще не занотували ліквідації якогось письменника. Такий стан не міг не турбувати Москву і вона тепер розпочала нову кампанію на розбиття цієї дружньої атмосфери і єдності. Початок тому дав Корнійчук своєю доповіддю: він критикував абсолютно всіх, не минаючи таких тузів, як Бажан, Тичина, Рильський та й сам Корнійчук.

Скорочена стенограма доповіді Корнійчука займає дві з половиною сторінки петитного друку і переказати її всю неможливо. Проїхавшись по Сосюрі й собі, Корнійчук виклинає Хвильового й Скрипника, які намагалися збудувати китайський мур між Україною і Росією, і стверджує, що **український націоналізм цілком відродився у війні і в повоєнні роки**. Це дуже характерно, бо свідчить про те, що не тільки в Україні, а й на Уралі, куди були вивезені українські культурні сили, була віра у розвал Росії й відновлення української самостійності. Але даймо слово самому Корнійчукові — комуністові, найщирішому прислужникові Росії, її фактичному відпоручникові в Україні. Нехай він

ствердить українську відпорність російській політиці в Україні, нехай він власними словами ствердить те, що заперечують українські комуністи в Канаді і в ЗДА, що Україна є поневолена нація і що всі її вірні сини прекрасно це розуміють і всіма своїми силами борються проти Росії, як основного поневолювача українського народу.

Тож даємо слово О. Корнійчукові:

“У воєнні та перші післявоєнні роки, внаслідок послаблення нашої уваги до ідеологічних питань, в творчості деяких українських письменників і критиків знову були припущені рецидиви буржуазно-націоналістичної ідеології. Пережитки націоналізму виявились тоді в творчості О. Довженка (сценарій “Україна в огні”), М. Рильського (поема “Мандрівка в молодість”, перша редакція “Слова про рідну матір” та ряд інших творів), Ю. Яновського (роман “Жива вода”), І. Сенченка (“Його покоління”), Л. Смілянського (“Софія”), О. Кундзіча (“Українська хата”) та деяких інших.

Для всіх цих творів було характерним буржуазно-націоналістичне трактування образу України в душі абстрактному, позаісторичному, як України “взагалі”, а не України радянської, соціалістичної, невідривної складової частини великого Радянського Союзу. Таким же характерним для цих шкідливих творів було замовчування, ігнорування ленінсько-сталінської дружби народів, а в окремих випадках — навіть прямі випадки проти неї, як це мало місце в сценарії О. Довженка і повісті Л. Смілянського “Софія”. Автори цих творів, як правило, ідеалізували давнє минуле України, звеличували реакційні явища і постаті цього минулого, в тому числі і прямих діячів українського буржуазного націоналізму. Їхні прагнення об’єктивно були скеровані не вперед, а назад. Поява таких творів, які не тільки не зустрічали осудження в критиці, а, навпаки, вихвалялися нею (зокрема, в деяких статтях Л. Новиченка, Ю. Кобиленцького, Л. Хінкулова), становила велику небезпеку для нашої літератури, для правильного виховання нашого народу.

В 1945 році Інститутом літератури був виданий “Нарис історії української літератури”, написаний з позицій українського буржуазного націоналізму. Автори цього нарису (Є. Кирилюк, І. Пільгук, С. Шаховський та інші) проводили на практиці націоналістичну теорію “єдиного потоку”, змазуючи боротьбу прогресивних і реакційних напрямків в українській літературі, не показували вікових взаємозв’язків між російською і українською літературами та могутнього впливу російської літератури на українську, а навпаки — по суті приховували ці зв’язки і цей вплив. Увесь “Нарис” трактував українську літературу в душі антиленінських націоналістичних теорій про “відрубність” української літератури від російської.

...Пережитки буржуазного націоналізму в сучасній літературі виявляються здебільшого в оспівуванні абстрактної, позаісторичної України, України “взагалі”, показаної самотньою, ізольованою від дружньої сім’ї радянських народів. В таких творах ми не знаходимо тих рис, що визначають правдивий образ нашої великої Радянської Бать-

ківщини, — рис нашої соціалістичної сучасності.

Поет, який показує Україну поза часом, поза епохою, поет, який замовчує ленінсько-сталінську дружбу народів, — такий поет, хоче він того чи не хоче, об’єктивно служить подібними творами лише на користь буржуазних націоналістів.

Давши загальну характеристику, Корнійчук переходить до критики окремих письменників:

“Чимало пише про сучасне колгоспне село І. Вирган. Але в людях колгоспного села він намагається знайти ті риси, які споріднюють їх з селом давнім, дореволюційним, селом солом’яних стріх і бідняцьких латочок землі. В деяких своїх творах Вирган прямо ігнорує новий, соціалістичний зміст нашого життя, вбачаючи в радянській дійсності лише одне багатство — спадщину предків. Такими ідеями сповнений його вірш “Першотравнева присяга”. Тут ми знаходимо таке, як і в вірші Сосюри “Любіть Україну” — прославлення України “взагалі”, України абстрактної, позаісторичної...

...За останні роки не раз перевидавалися вибрані твори видатного майстра української поезії П. Тичини. Радянські читачі з вдячністю читають і нові вірші Тичини, в яких оспівується прекрасна радянська дійсність, і твори поета попередніх років. Але деякі з старих творів не витримали іспиту часу (“Перед пам’ятником Пушкіну в Одесі”, “Плач Ярославни”), і поетові не варто включати їх до нових збірок у такому вигляді, як вони видавалися в минулому.

“Англійські враження” М. Бажана, як і видана пізніше книга віршів А. Малишка “За синім морем”, — являють собою цінний вклад не лише в українську, але й у всю радянську поезію. Однак обидві книжки не рівні. В них поруч з високохудожніми віршами є вірші слабші. Так, серед віршів з циклу “Англійські враження”, поруч з блискучими зразками публіцистичної поезії і поетичних памфлетів, є вірші декларативні, риторичні. Та критики не хотіли цього помітити. Вони виступили з дифірамбами і славослов’ям, з суцільним захвалюванням, не бажаючи допомогти поетові збагнути, де те найсильніше, найцінніше, яке треба виділити і розвивати, і де слабкі сторони поета в його книжці. Це призвело до того, що в новому, ще незакінченому, але вже частково опублікованому в пресі циклі віршів М. Бажана “Біля Спаської вежі” певною мірою повторилися недоліки попередньої книги...

...Андрій Малишко — поет, який буйно і плідно зростає, який уже дав радянському читачеві ряд цінних творів, а може дати ще більше. Саме тому творчість поета треба глибоко аналізувати, дбайливо стежити за його ідейно-творчим зростанням, не миритися з найменшими проявами самозаспокоєності в роботі поета. Тим паче, що в поета були ідейні зриви, зокрема в циклі “Україно моя”, в поемі “Подоланка”, в деяких віршах довоєнних років.

“Літературная газета” в огляді “Славослов’я замість критики” вже наводила разючі приклади куріння фіміама, банкетного тону окремих статей і рецензій на твори А. Малишка.

Справедливе здивування викликає досі не підда-

на критиці стаття мовознавця І. Білодіда "Мова і стиль поеми "Прометей" А. Малишка", надрукована в журналі "Мовознавство" (том 8 за 1949 рік). Щедро цитуючи антимарксистські твердження М. Марра та панегірики критика Ю. Кобилицького, який у своїх словослов'ях на адресу талановитого поета А. Малишка втрачає всяке почуття міри, мовознавець Білодід протиставляє українського поета А. Малишка великому співцеві, трибунові російського народу, найвидатнішому поетові радянської епохи Володимиру Маяковському, намагаючись довести, що А. Малишко нібито в своїх мовних шуканнях стоїть вище від Маяковського.

Такі статті заважають зростанню наших письменників, вони спрямовані на відрив української літератури від братньої літератури великого російського народу і заслуговують якнайсерйознішого осуду громадськості.

Не вказала наша критика і на окремі недоліки в творчості талановитого поета П. Воронька, який, надміру зловживаючи внутрішнім інструментуванням вірша, внутрішніми римами і алітераціями, скочується іноді до формалістично-версифікаторських вправ..."

Найбільше уваги К-к віддає критиці творів Юрія Яновського:

"...Ю. Яновський, як відомо, в минулому мав великі провини перед радянською літературою, перед радянським читачем. В творчості Ю. Яновського, зокрема в його романі "Жива вода", були значні ідеологічні перекручення. Ми всі зможемо тільки радіти, що Ю. Яновський правильно сприйняв гостру, непримиренну партійну критику. Ми на прикладі Яновського ще раз пересвідчуємось, як гостра непримиренна партійна критика допомагає письменникам переборювати найтяжчі ідеологічні хибі: в творах Ю. Яновського, опублікованих після критики, в його "Київських оповіданнях", в інших опублікованих донині оповіданнях Яновський позбувся націоналістичних помилок.

Але чи означає це, що Ю. Яновський до кінця переборює усі свої хибні естетичні уподобання, остаточно став на шлях соціалістичного реалізму?

Деякі з останніх оповідань, опублікованих на сторінках газети "Радянська Україна", зокрема оповідання "На ярмарку", свідчать, що це не так. Партійна критика вже вказала Ю. Яновському на хибі цього оповідання: письменник, не звільнившись до кінця від своїх естетичних уподобань, виявляє тяжіння до відмерлої старовини, приписує сучасним колгоспникам якісь старосвітські риси, він кохається в старовинних образах і мовних зворотах — всім цим тільки викривлює опис нашої сучасності, образи сучасних людей, трудівників колгоспних ланів.

Як відомо, Ю. Яновський після критики його порочного роману "Жива вода" переробив цей роман і знову подав до друку під назвою "Мир". Ряд товаришів прочитали рукопис цього твору. Рукопис цей відрецензований і готовий до друку, отже є підстави говорити про нього на нашому колективному творчому обговоренні, тут на пленумі. Треба сказати, що письменник додав у но-

вому варіанті кілька нових розділів, які йдуть на користь книзі.

Однак Ю. Яновський не до кінця зрозумів і сприйняв критику, якої зазнав у свій час роман "Жива вода", і це позначилося на новому варіанті, на романі "Мир". Письменник не завжди вміє показати працю радянських людей, як справу честі, доблесті і героїства. Він часто показує її як якийсь особистий "акт біологічної радості". Так само відбудову нашої країни після фашистської руйнації він розкриває не в державно-організованому процесі, а більше в стихійному вибусі звязяття групи людей, нехай і хороших і сповнених найкращих поривань. Не зумів письменник по-справжньому показати і роботу партійної організації, її організуючу роль в творчому будівництві радянського народу..."

Закінчуючи критику художньої прози, К-к приходить до дуже сумного для комунізму висновку:

"...Рідко коли, прочитавши книгу, читач залишається задоволений змалюванням образів комуністів, особливо партійних керівників.

Партійний керівник у більшості книг наших прозаїків з'являється в сюжеті книги випадково, механічно і діє епізодично, автори не вміють поставити його в центрі процесу, не вміють розкрити його діяльність в широких зв'язках з цілим колективом радянських трудівників. До того ж партійний керівник виступає здебільшого в ролі резонера, який покликаний тільки давати вказівки та розбирати конфлікти, або виправляти помилки інших дійових осіб...

...Партійний керівник розкривається здебільшого на дрібних, переважно господарських турботах, а ідейна, політико-моральна сутність роботи й діяльності партійного керівника і кожного комуніста не розкривається, отже, не окреслюється і весь величезний масштаб його державної діяльності..."

Одним словом, комуніст в українській радянській літературі малюється таким, яким він є, а не таким, якого хоче мати партія..

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Виходить кожного місяця на 32 сторінках великого формату.

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" інформує про визвольні змагання українського народу на Рідних Землях;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" містить статті на ідеологічні, історичні, культурні і господарські теми;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" друкує твори сучасних українських поетів і письменників;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" поширює освіту і формує державницький світогляд;

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА" розглядає і обговорює актуальні проблеми міжнародного і українського життя.

Ціна одного примірника 30 центів.

Річна передплата \$3.00.

Замовлення слати на адресу:

INDEPENDENT UKRAINE

9421 Burnside Ave., Chicago 19, Ill., USA.

З критиків найбільше перепало Ю. Кобилецькому. "Ухили" Кобилецького дуже характерні, тому зачитуємо Корнійчука:

"...Газета "Правда України" справедливо розкритикувала націоналістичні помилки критика Ю. Кобилецького. Як відомо, вірш В. Сосюри "Любіть Україну" був присвячений не кому іншому, як саме Кобилецькому, який до того ж є не просто критиком, але й деканом філологічного факультету і керівником катедри української літератури в столичному університеті, під "керівництвом" якого виховується цілий загін молодих філологів. Очевидно, В. Сосюра не випадково присвятив свій порочний вірш саме цьому критику."

Ще в 1947 р. Кобилецький був підданий гострій критиці за буржуазно-націоналістичні помилки в його творчості і практичній роботі. Факти показують, що Кобилецький, про людське око "покавшись", насправді залишався на своїх старих ідейно-хибних позиціях. Уже в 1951 р. він перевидав — з невеликими змінами і доповненнями, без корінної переробки — свою стару роботу про Івана Франка...

...В цьому ж році вийшла інша книга Ю. Кобилецького — "Творче зростання", де розглядаються твори радянських письменників України. Ця книга яскраво свідчить про порочні ідейні і методологічні позиції критика: відірвав його критичного "аналізу" від радянської дійсності, замазування помилок тих чи інших письменників і сліпе схиляння перед авторитетами. Критик Ю. Кобилецький розглядає українську радянську літературу у відірвіж від літератури російської, замовчує вплив російської літератури на українську.

Націоналістична обмеженість самого критика в цьому факті виявляється з особливою силою. Слід, давно вже слід усім нашим критикам запам'ятати, що їхні судження про літературний процес тільки тоді будуть науково вірними і ідейно цілеспрямованими, коли факти української радянської літератури будуть так, як це є в житті, — розглядатись і оцінюватись критиками в світлі процесів, що відбуваються у всій багатонаціональній радянській літературі і насамперед — літературі російській, що служить для всіх нас високим творчим зразком і творчою школою...

...Не можна також вірно показати творчий шлях українського радянського письменника, не показуючи його творчих зв'язків з багатонаціональною літературою народів СССР, зокрема з найпередовішою в світі російською літературою. Коли ми звернемося до писань такого критика, як Кобилецький, то побачимо, що всі ці вимоги він порушив. Безмірне захвалювання письменників — з одного боку, замазування їх помилок і слабкостей — з другого, і при цьому кожний український літератор зображується лише як самотній витвір національних потенцій, ізольований від впливу російської літератури, від зв'язку з іншими радянськими літературами. Це не що інше, як вияв тих же націоналістичних тенденцій в критиці.

Не можна не сказати про одну надзвичайно небезпечну тенденцію, яка намітилась у нашій критиці останнім часом. Це — тенденція прямо чи

приховано "переглянути" ту критику буржуазно-націоналістичних рецидивів у творах літератури, яка проводилась в свій час під проводом партії нашої громадськості. Мета подібного перегляду, очевидно, полягає в тому, щоб заднім числом "виправдати" твори, в яких були прояви націоналізму і, таким чином, знову зробити можливим їх вплив на читача. По суті це лінія на покривання буржуазно-націоналістичних пережитків, лінія на ревізію і дискредитацію партійної критики на адресу тих ідейних пороків, з якими нам доводилося вести напружену боротьбу.

Спроби такого перегляду справедливої критики ідеологічних перекручень робить Ю. Кобилецький, коли він, наприклад, вихваляє першу редакцію вірша М. Рильського "Слово про рідну матір", гостро розкритикованого на пленумі правління СРПУ в 1947 році за те, що в ньому М. Рильський "ігнорував показ нової соціалістичної суті Радянської України". Або ось інший факт: А. Малишко сам визнав ідейні хиби, припущені ним у циклі "Україно моя" і в поемі "Полонянка". А от Кобилецький в своїй статті про А. Малишка (книга "Творче зростання") на всі лади і без жодних застережень вихваляє саме ці твори, вважаючи їх за визначальні для всієї поезії Малишка. Що це як не спроба свідомо орієнтувати радянського поета не на кращі, а на гірші сторони його творчості?..

Та не тільки Ю. Кобилецький, а й усі інші критики підлягли найбільшому осудові:

"...Не так давно критик О. Бабишкін написав і здав у видавництво "Радянський письменник" літературно-критичний нарис про творчість Ю. Яновського. Тов. Бабишкін замість того, щоб сказати сувору правду про творчий шлях письменника, який був позначений серйозними хибами націоналістичного характеру, вирішив "реабілітувати" найбільш порочні твори Яновського. В його нарисі всього обілюються шкідливі романи "Майстер корабля" і "Чотири шаблі", написані ще в кінці 20-х років. Критик замовчує їх порочну ідейну спрямованість, проходить повз антиреалістичну суть цих творів і, даючи їм загалом схвальну оцінку, обмежується лише критикою художніх недоліків.

Спробу переглянути оцінку творчого шляху ін-

В кожній українській установі й хаті
мусить бути

Погруддя Т. Шевченка

роботи скульптора Юрія Кодака.

Розмір погруддя: 15 цалів. Матеріал: порцеляна, випалена при 2.500 ступнях. Ціна (з пересилкою): \$15.00. Замовляти:

Jurij Kodak, 69 Napier Str., Hamilton, Ont.
Canada.

Фото цього погруддя огляньте на 1-й стор.
обкладинки ч. 17/18 "Нових Днів".

Спробу переглянути оцінку творчого шляху іншого письменника — Максима Рильського — робить критик А. Трипільський в своїй статті "Розвіт української радянської поезії" ("Радянська Україна" від 6. VI. 51 р.). Відомо, що М. Рильський став на позиції соціалістичного реалізму тільки внаслідок тривалої ідейної боротьби і виховної роботи, яку провадили партія більшовиків і радянська влада. Але всього цього не хоче знати А. Трипільський. Дуже погану послугу робить він і нашій літературі, і самому М. Рильському, коли наперекір істині оголошує М. Рильського, по суті, одним з основоположників нашої радянської поезії. Тільки так і можна зрозуміти слова Трипільського про те, що М. Рильський вже відразу після Жовтня, в період громадянської війни "починає свій славний новий шлях". Ну, як відомо, шлях автора естетських книг "Під осінніми зорями", "На узліссі", "Синя далечінь", позначених втіканням від радянської дійсності, в ті роки ще не був ні новим, ні славним, таким він став значно пізніше. І той, хто перекручує ці факти, завдає шкоди радянській літературі і дезорієнтує читача.

Треба сказати, що Трипільський є одним з тих критиків, які захвалювали порочні і неповноцінні твори наших письменників. У тій же статті Трипільського в "Радянській Україні" читаємо:

"В. Сосюра написав ліро-епічну поему "Вітчизна", що дорівнює своїм значенням його "Червоної зими".

Що ж це за поема, який критик дав таку високу оцінку, порівнявши її з "Червоною зимою" — твором, що ввійшов в історію нашої літератури?

Кожний, хто ознайомиться з новою поемою В. Сосюри "Вітчизна", переконається, що цій твір, хоч і присвячений великій патріотичній темі, але написаний автором надзвичайно слабо, примітивно, без належного ідейного розуміння суті явищ і подій, образи твору біблійні, ветхозавітні, напівмістичні.."

Але сміх і сльози викликає Корнійчукова критика самого себе. Приниження, якого зазнає людина за соціалізму, тут виступає просто клясично:

...Про п'єсу О. Корнійчука "Калиновий гай" написано багато рецензій, статей, але в більшості з них тільки сухо переказано зміст п'єси, рясно наведені уривки — діалоги дійових осіб, а далі безконечні компліменти на адресу автора. Про недоліки п'єси рідко хто пише, а коли і пише, то обережно, з реверансами. В чому істотні недоліки п'єси "Калиновий гай"? По-перше — не показано зв'язок села з містом. Адже приїзд письменника і художника в колгосп не вирішує цієї надзвичайно важливої теми. В п'єсі немає образів трактористів, комбайнерів, агрономів, роль МТС зовсім не показана. Твір перевантажений образами водевільного плану, тому гумор не завжди досягає мети. Літературним штампом позначені деякі драматичні колізії, наприклад, трикутник — Батура, Надія, Вітровий. Є у п'єсі штаповані репліки, які мають легковажний, водевільний характер. Сміх заради сміху. Це свідчить, що автор послабив контроль за власною творчістю, це самозаспокоєність, зниження вимог до себе. За останні роки ми не чули,

щоб старші письменники говорили прямо про недоліки своїх творів, подавали приклад самокритики для нашої молоді. До таких я в першу чергу відношу себе, а також моїх колег, які разом зі мною керують творчою роботою Спілки, — М. Бажана, А. Малишка, П. Тичину, Ю. Смолича, О. Гончара, В. Некрасова..."

Хіба Корнійчук, що посідає керівне місце в літературі не тільки України, а й цілого СРСР, не уподобився тут тій безсмертній унтерофіцерській вдові, "которая сама себя висекла"?...

З доповіді Корнійчука і з дискусії, яка відбулася на цьогорічному поширеному пленумі Спілки можна зробити кілька висновків:

1. В час останньої війни в українському народі збільшилася віра в розвал російської соціалістичної тюрми народів і письменники, як авангард нації, цю віру відбили в своїх творах;

2. В повоєнні роки ця віра не зникла, а навпаки зросла і цей зріст її знову знайшов свій відгук в українській радянській літературі — українські письменники почали в своїх творах будувати мур між Україною і Росією, почали встановлювати "невидимі (поки що!) кордони" між цими "братніми республіками";

3. У зв'язку з тим, що внаслідок чистки "безродних космополітів" українські літературні кола в Україні очистились від жидівського елементу, який від часу ліквідації Скрипника посідав у нашому літературному процесі панівне місце і був прямою агентурою ГПУ-НКВД серед письменників, — українські письменники і критики виступали

Вол. Скорупський

ПОЛЯНА

Он ліс штахетами кругом поляни,
Приставши сонце пильно береже.
Там квіт росте, аж сніг його догляне,
Або нечаяно оленя спасе.

Там поспіша комах куріпка ймати.
Лиш день поверне до зірок плече;
Колює яструб, з гнізд рвучи малята,
То слід мисливця, мов ручай, тече,

Там гине і серни і тетери,
Сім'ї сповняючи жалями вщерть.
Коли ж навчить ваш передсмертний вереск
Взнавати їх: не йти туди по смерть?

То, розуме, знайомий ти зі мною,
Відколи світ діткнули ми ногою;
У пам'ять врилися згадки,
Неначе стопи у шляхи.

То, розуме, тебе і досі — хто я —
І див сповня і позбавля спокою:
Чи на молитві у церквах,
Чи серед книг про час усяк.

А те ще більше тьмить ясноту млою
І в'яже річ прозору до дрібниць:
Не станеш, розуме, ніколи мною,
Як не проглянеш Божих таємниць.

майже однозгідно, не ліквідуючи один одного, а зберігаючи і допомагаючи один одному;

4. Росія, що в час війни змушена була піти на поступки Україні, тепер — на порозі нової світової війни — намагається проламати спільний фронт української літератури і зламати її опір плинній русифікації України.

Все це дає нам підстави до оптимізму, бо це є доказом, що зламати український опір Росії — рівнозначне з винищенням всього народу, що сьогодні неможливе. Комунізм лишився лише наносним явищем в нашому народі, а стремління до волі таке непереможне, що його вбити ніщо і ніхто не зможе.

В цьому переконують нас і дебати по доповіді Корнійчука: з них виходить, що більшість письменників (включно з Корнійчуком) критикується не ширю, а лише з обов'язку. З цього загального стилю дискусії виломилась лише Бажан, гостро і вульгарно нападаючи на І. Ле за його старий роман "Наливайко", та "талановитий вилупок" (бо як його можна назвати, порівнюючи до Рильського, Бажана, Тичини, Сосюри та інших поетів з великим мистецьким доробком?) Малишко, нападаючи в стилі Микитенка на Сосюру за його збірку "Серце" та за інші твори, заявляючи, що його "не задовольнила промова Сосюри". А шкода, бо й Бажан і Малишко таки справді талановиті поети і не личить їм мати серед українських письменників марку найбільших яничарів (вони у своїй люті

незрівняно перевищили Корнійчука). Тим більше, що яничари рано чи пізно ліквідуються...

Крім Корнійчука на пленумі були ще й офіційні комісари "братнього народу" — К. Сімонов та А. Сурков. Вони в своїх промовах виявили невдоволення з критики і самокритики українських письменників і давали вказівки, як по-сталінськи треба критивуватись.

Характерно, що більшість критикованих не дуже то на критику зважали (подаємо за московською "Літ. Газ."): Рильський вступив у полеміку з критиками і "признаючи свої помилки, тут же намагався виправдати їх"; "не задовольнив і виступ Івана Ле. Замість того, щоб по-справжньому розібратися в недоліках свого роману "Наливайко", він в недоступно грубій формі почав зводити особисті рахунки з критикуючим його Бажаном"; критик Ю. Кобиленький, "формально признаючи правильність висунутих проти його обвинувачень, справді присвятив свою промову їх спростуванню" і т. д.

Впадає в очі також і різниця в звітах про пленум, які вміщено в московській і в київській літературних газетах: в київській все злагіднено, а в московській загострено і критиковано виступи, які "не задовольнили пленум".

Все це є доказом того, що Україна бореться і ця боротьба не тільки не вшухає, а загострюється, і Росія мусить або поступитись, або приступити до негайної чергової фізичної ліквідації українських письменників.

А. КУРДИДИК

Слава тим, що утвердили нас на землі канадійській

Українське життя в Канаді зосереджується у двох найважливіших осередках: у Вінніпезі і в Торонті. Інші осередки, як от Едмонтон, Отава чи Монреаль, мають у цьому житті теж свою роль і свою вагу, але якщо річ у ширині і різногранності його, — вони тільки намагаються вирівнятись на ці два наші осередки. Та коли Вінніпег має вже свою глибоку і багатолітню традицію організованого українства, коли без нього несила уявити собі історії української спільноти в Канаді, — молодше від нього з кожного погляду Торонто має за собою всі привілеї майбутньої метрополії і комунікаційної централі і силою цього все, що діється в Торонті, має свій специфічний розмах, ми сказали б тенденцію до столичності. Тимто й українське життя в Торонті з місяця на місяць посилюється й росте, і недалеко будемо від правди, коли скажемо, що за якийсь час саме тут буде централа всього українства Канади, звідси, а не звідки інде, надаватимуть тон, зміст та норми всьому нашому життю на велитенських канадійських просторах.

Підставу до таких тверджень дають нам і останні святкування 60-ліття українського поселення в Канаді — ювілей, що став справді національним святом канадійських українців та підняв у них амбіцію показати і канадійському урядові і своїм

канадійським співгромадянам українство з найкращого і найвиразнішого боку, зробити підсумки досі пройденого і пошукати шляхів для дальшої праці.

За два останні місяці через усі українські колонії в Канаді перейшла хвиля цих святкувань. Часописи рябили від дописів та описів цих ювілеїв, кожна оселя, в якій живе більша чи менша українська громада, намагалася в міру своїх сил і спроможностей відзначити 60-ліття. Ювілейна книга, що її підготовляє Центральний Комітет українців Канади у Вінніпезі і яка має охопити всі ювілейні свята, буде напевно прецікавим документом не тільки для канадійських українців, але й до історії українського народу взагалі.

Під цим кутом зору і розуміли ювілейні святкування в Торонті ініціатори їх — саме Торонтонський Відділ Комітету українців Канади, досі репрезентант, оборонець і до деякої міри нормалізатор українства в Онтаріо, — провінції простором в колишню Польщу, з високим відсотком українців майже у всіх її містах. Створити базу для цих святкувань було черговим його завданням і для цього вже в липні ц. р. з ініціативи Відділу КУК у Торонті були скликані конференції представників усіх українських організацій міста, а коли конференція запланувала ювілейні святкування у провін-

ційному масштабі, канцелярія КУК зв'язалася і з українськими організаціями по всьому Онтаріо, створюючи таким чином орган, що справді міг імпонувати, коли брати до уваги канадійсько-українські умови. В Репрезентативному Комітеті 60-ліття опинилися отак представники 49 українських установ Торонта, в Почесному Ювілейному Комітеті — найбагатіші громадяни з цілої онтарійської провінції. Потім сформовано і сам Провінційний Ювілейний Комітет, до якого ввійшли представники старої і нової еміграції, люди різних політичних і релігійних поглядів, а сам Ювілейний Комітет покликав до підготовки святкувань Фінансову, Пресову і Технічну Комісії, що з перших днів серпня почали діяльну працю.

З початком серпня ц. р. ми й датуємо підготовку до ювілею 60-ліття в Торонті. В цю підготовку входили не тільки здобуття відповідних фондів, розроблення велитенської й гідної програми, заготовка ряду публікацій і пропаганда свята, але теж заангажування канадійських урядових чинників у наші святкування та — чого здебільша люди не помічають — велика, кропітка, нервова і дошкульна організаційна праця, що з'ясовується сотнями листів і розмов, тисячами телефонів і безліччю складних або буденних дій, які треба було виконати для свята. Канцелярія КУК у будинку Українського Відділу Канадійського Легіону в Торонті стала на два місяці справді централею українського життя не тільки в тім місті, але й провінції. Звідси виходили кожного дня десятки писем, тут відбувались трохи не кожного вечора засідання, наради та конференції, сюди приїздили делегати з різних міст.

Три останні дні і ночі перед святом навалювалися на ювілейний комітет та його комісії справжніми приboями. З урядових кіл прийшли телеграми про приїзд на свято ряду політичних достойників, приїхали виконавці програми з далеких сторін, на українців поспішали повідомлення з радіо, з лютючок, з преси, з афіш та відозв. У велитенському, поверх 9.000 місць, "Колізеї" йшли останні проби хорів, оркестр, танкової групи, впорядників, будувалася сцена, освітлення, гучномовці. По місті почали їздити трамваї з містечковою афішою свята. До канцелярії КУК почали зголошуватись піонери... В кільканадцятьох установах міста йшов продаж квитків. Люди з комітетів і комісій двоїлися і троїлися, ми мали безліч доказів високого почування патріотизму та відданості справі, але також доказів малечі деяких людей та їх, навіть у такі хвилини, непоправного амбіціонерства...

Але нарешті перший день свята — субота 29 вересня. Найважливіше — погода добра. До "Колізею" повезли останні велитенські декорації, на виставці забито останні цвяшки, о першій годині пополудні відбулася остання проба спільного хору, симфонічної оркестри і солістів. Все, здається, як слід.

О 2-й годині в суботу 29 вересня відкрито при великому натовпі народу національну виставку. На фронті перед Домом Просвіти небаченим досі шпалером замаяли 8 велитенських українських прапорів, за ними з балкону повис великий Кленовий

Лист з Тризубом на синьому полотнищі, обабіч прапори Канади й Коммонвелту. Три залі виставки повні прецікавих експонатів. У відділі народного мистецтва просто очей не відірвете від моделей в чудових народніх строях, від килимів, вишивок, різьби, кераміки й писанок. В залі історичних пам'яток маєстатично звисають над експонатами прапори Українських Армій. В кімнаті книжки і преси безліч канадійсько-українських видань, починаючи з найстарших, ціла стінка англomовної літератури про Україну. У відділі "Українці Торонта й Онтарію" на почесному місці фота піонерів, потім голов всіх наших установ, наших вояків з канадійської армії і безліч фот з життя установ, старших і новіших. Центральне місце — модель розмілювання православної катедри св. Володимира в Торонті, що його виконали мистці Дмитренко, Баляс, Кубарський та Кодак. Це архитвір, що тягне очі всіх.

О сьомій годині вечора на площу Канадійської Національної Виставки, де велитенська будова "Колізею", бігли переповнені українцями один за одним трамваї, рікою плив народ до залі, над сценою якої стоїть велитенська постать України з піднятою рукою, обрамована внизу щитами всіх канадійських провінцій. Рефлектори і гучномовці, море голов вниз і в амфітеатрі. В перших рядах гості: наші ерархи, представники міста, уряду і наш випробований приятель проф. Ватсон Кіркконелл. За гістьми в почесних місцях піонери: сиві волосом, спрацьовані і схилені життям, але з ясними очима. На грудях у них окремі відзнаки, а до них простягаються сотки рук, до них усміхаються всі обличчя. Ми горді з них, з тих перших славетних з нашого роду, що дали Канаді доказ невмирущості і страшної життєздатності нашого народу. Вони зворушені. Це ж їм тільки колись мріялося про те, що рідне слово, пісня й музика вийдуть з канадійських пралісів на найкращі сцени столиць. Один з них схилив голову на руки. Це Тома Томашевський, що вже 51 рік у Канаді і перейшов усе, що перейшло українство в цій країні: велитенський шлях від гомстедів до столиць, від приниження до повновартості. І недаром він зі зворушення плаче. "Я нарешті щасливий..." каже він дрижучими губами.

А потім виходить на сцену симфонічна оркестра і вперше в Торонті, ні, вперше в Канаді виконує така оркестра твори українських композиторів і вперше в Канаді такою оркестрою диригує українець, проф. Лев Туркевич. З-за куліс виходить велитенською лавою хор... І ось, коли оркестра відіграла "Боже щастя", хор з симфонічною оркестрою виконує "За Тебе, Україно", а потім виходить один з найкращих наших віртуозів, проф. Б. Максимович і у своїй мистецькій грі презентує Канаді один з архитворів української музики: "Концерт ц-мінор, оп. 20" на піано та симфонічну оркестру Віктора Косенка. Зачарована зала, зачаровані гості. У такому настрої промови проф. Кіркконелла і п. Божка набирають окремої міси. Заля плеше і слухає заворожено. Тільки чому нема таких знавців української проблеми, як достойний професор Кіркконелл, більше? Чому?..

Другу частину концерту заповнюють фрагменти

з опери "Запорожець за Дунаєм" у виконанні симфонічної оркестри. Чи коли мріяв хто про те, щоб у Торонті так ішов "Запорожець"? Фрагменти виконують такі наші тузи співу, як Дж. Ковальчуківна, що має нагороду Оттави за найкращий голос, Лідія Черних і О. Гошуляк, Мих. Мінський і власник золотого ключа міста Торонта Михайло Голінський. Знову збірний хор і спільно з солістами виконується під симфонічну оркестру молитва з III. акту "Запорожця". Чи ж дивно, що коли плывуть слова "Побачить дай нам Рідний Край", що люди ховають обличчя і хлипають, а сильнішим дрижать уста? Цей хор з симфонічною оркестрою виконує на закінчення і гимн "Ще не вмерла" в новій композиції і гармонізації проф. Туркевича. Таки справді піднесені на дусі ідемо додому, таки випростовані і відважні дивимосся в погідну торонтонську ніч!

В "Колізеї" було в суботу щонайменш сім тисяч людей, хоч субота робочий день і сотки українців не могли кинути праці та нічних шихт, щоб піти на концерт. Англійські гості були зачаровані величчю української музичної культури, дехто з них вперше збагнув нашу силу.

Другий день святкувань, неділя 30 вересня, була наче продовженням величної суботньої маніфестації українства в Торонті. В обох українських церквах Торонта правили архиерейські богослужби за український народ та за його успіхи на піонерському шляху в Канаді. Струнко стояли почесні делегації Легіону, СУМУ і Пласту з прапорами своїми на богослужбах, ще ніколи, казали очевидці, не було стільки народу в обох церквах, піонери були в перших рядах і молилися і вони і всі, як ніколи, за наші успіхи та перемоги.

А в "Колізеї", починаючи з 11 години, напливав народ, на цей раз і з провінції. Коло 4-ої, коли почався народний фестиваль, весь "Колізей" був набитий народом. Знову в перших лавах піонери і за ними голова коло голови українська маса. Ті, що тут родились, ті, що приїхали давніше і ті, що прибули кілька днів тому з Бельгії чи Англії. Центральною промовою була промова провідника опозиції з Оттави, Джорджа Дру, що відомий як наш приятель. Він вперше прилюдно в Канаді назвав і запламував комунізм як московський імперіялізм, поставив вимогу застосування І. точки харті, формулу Об'єднаних Народів про вільне життя народів, до України і закінчив свою блискучу промову словами: "Боже, благослови Канаду, Боже, благослови Україну!" Нічого й казати, як оплескували всі зібрані ці висновки! А потім — концерт: продукції велитенського збірного

хору з близько 250 співаків, виступ танкової групи школи Василя Авраменка, якою кермував він сам — піонер українського танку на американському континенті, та, врешті, концерт відомої Капелі Бандуристів, що спеціально прибула на свято. Другим промовцем того фестивалю був піонер Тома Томашевський, що говорив від серця про перебуте піонерами, про їх гордість з осягів, які вони колись починали, та про свою радість, що він дожив такого дня. Знову після кожної точки буря оплесків і радісно ставало, коли ви бачите на всі боки суцільний мур облич, українських, рідних облич. Коби ми так масово підтримували кожне діло!..

Недільний день і впарі з цим ювілейні святкування закінчено в вечірніх годинах Ювілейним Бенкетом в залах найкращого в Торонті Кінг Едвард Хотелю, куди подалися українські і англійські почесні гості свята, піонери та представники українських організацій. На бенкеті був переведений показ народного одягу, теж своєрідний концерт кольорів і форм народного мистецтва України, що мав повний успіх.

Так закінчено Ювілейні Святкування в Торонті і поза неділю потривала тільки Національна Виставка, що її прекрасно оформили мистці Вол. Балас, Мих. Дмитренко та Ів. Кубарський. Це напевно найкраща така виставка в Торонті з погляду мистецького вряду й не диво, що до самого кінця свого, до 5 жовтня, вона мала кожного дня, коли люди працюють, багато відвідувачів.

Ювілейні Святкування вже поза Торонтом. Потриває ще тиждень-два, поки буде зроблений формальний звіт з їх коштів, що дійшли, як нам відомо, до 18 тисяч доларів. Сьогодні вже ясно, що дефіциту немає і що матеріальний успіх свята добрий. Але хіба в цьому справа?

Нам уже доводилося кілька разів переживати факт, коли у висліді спільної праці був великий успіх, з успіху — великий моральний капітал. Потім цього капіталу ніхто не використав, не спрямував на відповідні торі і він так і пропав у буднях. Свідомі всіх недотягнень ювілейних свят, таких прикметних кожному людському творові і тим паче творам, що змайстровані вперше, ми знаємо що й ці свята дали величезний моральний капітал почування єдності, спільноти справи і обов'язків та гордості за українські осяги в Канаді.

О, хай наші "консулі бережуться, щоб загальній справі не сталася шкода", — казали старі римляни у грізні часи в своєму парламенті. Була б таки справді велика шкода, якби цей капітал ювілейних свят змарнувати.

С. Ковбель

Українська література в Канаді

(Слово письменника - піонера)

60-ліття появи українських поселенців у Канаді заставляє нас оглянутись назад, розглянути наші початки в усіх ділянках нашого життя в новому світі та зробити певні підсумки для дальших по-

колінь і майбутніх дослідників, що будуть досліджувати початки і поступ нашого поселення, наші здобутки на господарському, освітньо-культурному та літературному полі.

Як відомо, перші поселенці (малописьменні селяни) не могли відразу думати про літературу. Хто цікавився цим, мав уже деяке замилювання до друкованого слова, мусів вдовольнятися тим, що привіз з України та часописом "Свобода", що приходив зі ЗДА. Уже пізніше, як почала приїжджати з краю молодь та підросли привезені з краю діти, виникла потреба книжки, знайшлися підприємці, що виписували книжки з краю і продавали їх на вулицях. Це був добрий інтерес, бо продавали по ціні австрійського цента за канадійського. Та в тих продавців можна було набути лише такі "літературні" твори як "Божий лист", "Пророцтва Михальди", "Сонник", що фактично не рухали нашу культуру вперед, а стримували її. Знайшлися і видавці (навіть хитрі чужинці), що передруковували ті популярні твори, щоб задовільнити зростаючий попит. На цьому дехто зробив великі макети...

А коли вже в році 1903 почав виходити у Вінніпезі тижневик "Канадійський Фармер", почали там появлятися час від часу оригінальні короткі оповідання та поезії, написані самими поселенцями, в яких переважно розказувалось про свої переживання або підслухане від оповідачів, що повертались із літніх робіт при будові залізниць на зиму до Вінніпегу. Часопис видавала правляча партія (ліберальна), тому він мав пропагандивний характер. В 1905 р. почав виходити також часопис "Ранок" як орган Пресвітеріянської церкви, в якому появлялися також оповідання такогож пропагандивного характеру. Серед авторів того часу значався А. Новак — редактор "Канадійського Фармера".

Та аж коли відкрито Українсько-англійський учительський семінар і до нього зголосилось поважне число молоді, — тоді почався на літературному полі перший крок. Почали появлятися друком збірки коротких оповідань та поезій. А вже від року 1910, коли почав виходити "Український Голос", цей розвиток пішов уже скорішим темпом вперед. Видавництва почали передруковувати старі твори і це було поштовхом, що заставив не лише старших але й молодших до читання. Це заохочувало також декого пробувати і свого власного пера. А таких між українцями показалось не мало. Почали появлятися журнали заповнені оригінальними творами молодих канадійців. Та вік їх був недовгий — перший розмах, як звичайно, остигав і вони падали за браком коштів.

У той час вже творились освітні організації по всій Канаді, творились бібліотеки, виписувалися книжки з краю...

Аж нарешті із вибухом першої війни в Європі,

настав "книжковий голод", що заставив вже більше пробувати своїх власних сил. Найперше показався брак драматичних творів, що на них був найбільший попит, бо це був період розвитку драматичних гуртків по всій Канаді, головню по містах. Усі знані приступні для аматорів твори повторювані по кілька разів на сценах почали наприкриватись публіці, а що це було головним джерелом не лише освідомлення нечитаючих мас, а zarazом джерелом прибутків зростаючих освітніх організацій, то треба було творити самим. Це було причиною того, що може найбільше розвинулась у той час драматична література в Канаді. Почала розвиватись також дитяча поезія, щоб задовольнити потреби школи.

Цією творчістю зацікавився професор Ватсон Кіркконел (родом ісландець) і зібрав та видав своїм коштом збірку поезій різних народностей Канади у власному перекладі на англійську мову під назвою "Кенедіен Овертонс". Там зібрані зразки поезії сімох неанглійських народів у Канаді. Усіх авторів разом 47, між якими українці стоять на першому місці: авторів — 21, вміщених поезій — 29.

Писали так, як говорили. Аж як почав появлятися в Канаді журнал "Рідна Мова", видаваний під редакцією проф. І. Огієнка у Варшаві, то тоді почала виправлятися літературна мова і канадійські твори українців почали помалу прибирати вже більш літературного вигляду. А вже в новіших часах появились поважні літературні твори давніших поселенців, що звернули увагу читаючого українського громадянства, стрінулись із прихильною оцінкою знавців літератури, що дає надію молодшій генерації на поважний поступ в майбутньому канадійської України.

Українська еміграція в Канаді мусить взяти на себе ролю заповідника, в якому мають переховатися до слушного часу усі надбані віками здобутки нашої культури, літератури й мистецтва. Та й не лише переховати, а й більше розвивати їх, бо на це їй дозволяють умови Канади.

Тепер ми виховуємо провідні інтелектуальні кадри, а до цього стають на поміч щораз більше прибуваючих творчих провідних одиниць, яким пощастило вирватись з пекла на волю і вони своїм досвідом і впливом допоможуть виховати, виплекати ті кадри, щоб вони зрозуміли своє високе завдання збереження українства на американському континенті.

Свідомість і сила народів міряється його літературними здобутками, цею мірою міряють і нас українців.

НОВОЯВЛЕНИЙ ПОЕТ З "НАШОГО КЛИЧА"

Аргентинська газета "Наш Клич" "передрукувала" для своїх читачів поезію В. Сосюри "Любіть Україну". Намір ніби й не поганий, але вірш так "відредаговано", що Сосюра його не пізнав би, а якби й пізнав, то рішуче відмовився б від нього.

Але наведемо приклади.

У Сосюри третя строфа починається:

Без неї — ніщо ми, як порох і дим,
Розвіяний в полі вітрами...

Але для "Нашого Клича" це видалось прозаїчним і зовсім не патріотичним, тому ці рядки перероблені так:

Між братніх народів, мов садом рясним,
Сіяє вона над віками.

Про які "братні народи" думає "поет" з "Нашого Клича" важко догадатися. Ще важче нормальній людині уявити, якто сади сіяють, та ще й не де небудь, а "над віками". Це якісь оригінальні сади мають бути. Хіба що в Аргентині такі ростуть, і Сосюра їх ще не бачив.

Перший рядок 5-ої строфи у Сосюри такий:

У квітці й пташині, в кривеньких тинах...

"Нашому Кличеві" не сподобалось це, і він переробляє:

"У квітці й пташині, в електри вогнях..."

Сьома строфа мабуть зовсім не подобалась "Нашому Кличеві". У Сосюри вона написана так:

В огні канонад, що на захід женуть

Чужинців в зелених мундирах,

В багнетах, що в темі пробивають нам путь,
До весен, і світлих, і ширих...

"Нашому Кличеві" не сподобалось, що "на захід женуть чужинців", бо, мовляв, ми теж частина заходу, та ще й невід'ємна, тому він просто оперує цю строфу, порушуючи навіть розмір віршу. В наслідок цього появився такий "віршопис":

В огні канонад, що розвіяли в прах
Чужинців у зелених мундирах,
В багнетах, що в темі пробивали нам шлях
До весен і світлих і ширих. (Пунктуація "Н. К.")

Остання строфа теж зазнала переробки:

У Сосюри:

Любіть у труді, у коханні, в бою,
В цей час, як гудуть батареї...

У "Нашому Кличі":

Любіть у труді, у коханні, в бою,
Як пісню, що лине зорею...

Справді новоявленому віршописові варто призначити щонайменше орден Леніна за знування над поетом, а редакторові, що те видрукував, належалося б призначити Сталінську премію 1-го ступня "за відвагу і поетичний смак".

Щодо виразу "**в цілості передруковуємо нашим читачам**", то за таке ошуканство нехай читачі "Нашого Клича" нагородять свою редакцію самі.

П. П-с.

ТЕАТР

"СУЄТА"

(Прем'єра Українського Народного Театру в Торонті)

Як відомо, І. Тобілевич у своїх листах до сина Назара оповідав, що його цікавить тема "Батьки й діти". В п'єсі ця тема проходить червоною ниткою.

Та виставу Укр. Нар. Театру (15. 9. ц. р.) можна було б назвати "Батьки без дітей". Пройняті глибокою людяністю, проведені з повним знищенням артизму, чарівні в своїй довірливості й наївності образи **батьків** — Макара й Тетяни Барильченків (артисти М. Тагаїв та Г. Тагаївна) вийшли **головними й найопуклішими** у виставі, залишивши далеко позаду своїх дітей.

Не знайшли яскравого відтворення у виставі ані тема Карпа — Демида, — цих майбутніх, уже добре освічених і добрих господарів наступного (після Макара) покоління, ані тема Михайла — Петра, — дітей, що тікають від села до чужого міста, ані тема Івана, — цього вічного шукача широкі правди, уважного спостерігача життя й великого філософа в характері. Карпо (арт. С. Лаврівський) надто статичний і позбавлений внутрішнього імпульсу — риси доброго господаря; Михайло й Петро (арт. В. Добрянський та С. Шульга) у виставі лишають-

ся ще тільки початківцями-студентами, а не учителем гімназії та кандидатом прав. Що ж до Івана (арт. В. Довганюк), то тут теж не було Івана-філософа, а лишається тільки веселий "цвіркун", якого доглядач виводить з театру...

Окремі акторські успіхи у виставі (арт. Г. Ярошевич — генерал, арт. М. Слюсарівна — Наташа, арт. Ю. Бельський — Акіла Акілович) не змінюють головного акцентування у виставі — **батьки лишають без дітей...**

Але те, що ролі батьків бездоганно виконані, примушує глядача задуматися і сказати собі, що справді так виглядали і тепер виглядають ширі душі наших селян-господарів, і вони тільки накиннули на себе машкару, лагідну на словах для мови червоного окупанта. В душі ж вони живуть своїм наповненням, а життєвські моря не руйнують його. За втілення цієї душі в живі брази, велике спасибі творцеві вистави режисерові М. Тагаїву, що ще раз дозволив нам прослухати (бездоганно у **батьків**, гірше у **дітей**) багато ширих слів цієї найрозумнішої п'єси І. Тобілевича.

І. Ревуцький

"ВЧЕПИЛИСЯ, ЯК РАКИ ЗА ЖАБУ..."

Комуністичне "Українське Життя" справді вчепилося за м'якого знака в прізвищі композитора К. Данькевича, що й не відчепиться ніяк. Причина цього нам ясна: відвернути увагу своїх затамуваних читачів від варварського погрому української культури в Україні, який почався в цьому році від декади української культури в Москві.

Щоб симпатии комунізму, які виховуються на тому "прогресивному" писанні, повірили нам, що справа м'якого знаку є лише російська "тьнь на плетень", — відсилаємо їх до "Нових Днів" ч. 6 за місяць липень минулого року і там вони на стор. 13 знайдуть прізвище композитора К. Данькевича з м'яким знаком... Радимо читачам "У. Ж."

заставити свою редакцію писати не про м'який знак, а про тверду руку Москви у винищенні всього українського в Україні...

**

Те ж саме "У. Ж." вже в декількох числах підкреслює, що "Волиняк не Волиняк", себто ми вже знаємо, мовляв, хто то є той ворог народу, що воює з Канади проти "любого старшого брата"... Мовляв, ми вже подбали, щоб там в Україні розшукали його рідних і знайомих і помстилися над ними. Дякуємо! Ваші натяки зрозуміли цілком. Зрозумійте ж і наше нагадування: новий Нюрнберг буде в Києві. І байдуже, чи Волиняк і його родичі будуть тоді живі, чи ні, але нема сумніву, що російсько-сталінські співробітники будуть звозитись туди, — на той страшний для їх суд, — з усіх країн земної кулі. Не сумніваємося, що там не забракне і російських запродавців з Канади... І їм мабуть згадаються там "натяки" зі шпальт "У. Ж."

**

Іще одне слово до "У. Ж." Бачимо, що вам дуже сподобався фейлетон "Хвістомефель". Тиши-

мося, що хоч раз догодили вам... В цьому числі друкуємо фейлетона "Отаманчик Самзавсіх". Якщо ви з нього зрозумієте, яким способом ви дійшли до служби Росії, то ми будемо ще більше задоволені.

Не заперечуємо також проти повного передруку його...

**

Щоб зробити вигляд, ніби Сосюра й тепер "у ласці старшого брата", "У. Ж." передруковує передову "Правди", заставляючи своїх читачів вірити в кожне її слово, як у догму. На доказ того, що все, мовляв, гаразд, містить також і одного Сосюриного вірша. І читачі тієї горезвісної газети вірять, що все гаразд: тільки, так собі, "легенька критика", а націоналісти зробили галас з нічого. Звичайно, таким читачам напиши навіть, що вівці вовка з'їли, то й то повірять... Аби тільки та вістка була взята з московської "Правди". Нормальні ж люди домагалися б умістити й вірша Сосюри "Любіть Україну", щоб самим вирішувати, де більше правди: чи в московській "Правді", чи в Сосюриному вірші.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Вельмишановний Пане Редакторе!

В останньому числі Вашого журналу (за вересень ц. р.) вміщено огляд російського советського журналу "Звезда" за травень ц. р. В цьому огляді читаємо: "Після української прози іде цикл "Поети нового Китаю" під загальною назвою "Корейським братам" (стор. 147-151). Не знаємо, як вони звучать по-китайськи, а по-російськи дуже пропагандивно і малочитабельно. Звертає увагу читача лише детально виготовлена післямова до цього циклу за підписом: Віктор Петров."

Безумовно, це Ваше останнє зауваження звернуло увагу читачів журналу й багато з них висловили думку, що це є... трагічно зниклий наш професор Віктор Петров (Домонтович).

Однак, ці здогади будуть безпідставними. Оскільки мені не зраджує пам'ять, ще перед вибухом советсько-німецької війни на сторінках російських часописів Москви і Ленінграду часто зустрічалося ім'я журналіста Віктора Петрова, що спеціально писав на теми біжучих подій на Далекому Сході. Як відомо, тоді проф. Віктор Пл. Петрів працював в Україні і в російських часописах не співпрацював.

Тому нема нічого дивного, коли й зараз той самий журналіст продовжує насичувати советські ро-

сійські часописи репортажами з Далекого Сходу, бо він вже тепер має солідний стаж з цієї ділянки.

З пошаною

В. Ревуцький — Торонто.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Велика честь і шана Вам і всім Вашим співробітникам! Робите велику працю для загального добра українського народу. Бажаю вам усім ще більших успіхів у Вашій такій корисній для України праці.

Складаю шість долярів на пресовий фонд "Нових Днів".

З щирою пошаною до вас усіх

А. Дрегер — Принц Джордж, Б. К.

Вельмишановний Пане Редакторе!

На сьогодні я розпродав усі примірники "Нових Днів", які Ви мені надіслали.. Ділюся враженнями: журнал купують **виключно наддніпрянці і кубанці**. Пробирав ходити до відомого нам всім середовища, але ніхто не купив ні одного журналу. А один з них (мабуть наївніший) заявив цілком одверто: нам наказано цього журналу не читати...

З щирою повагою

Проф. І. Селігер, — Болтон, Англія

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Вп. п. І. Ганнич, Міннеаполіс, ЗДА. Вашого листа С. Ломаччі не можемо вмістити, бо він цікавить лише Вас і адресата, читачам же Ваше листування нічого не дасть.

У Вас хибна уява про критику: критика ніколи не шкодить, а все помагає. Та й чи є де такий поет, щоб його не критикували?.. Чекаємо від Вас гарних нових віршів.

З НОВИХ ВИДАНЬ

“60 ЛІТ У КАНАДІ” (Ювілейні святкування), видання Ювілейного Комітету. Торонто, 1951, наклад: 8000.

На жаль, це видання не підлягає критиці, бо якби по йому судити про нашу спільноту, то треба було б зробити висновки, що за 60 літ у Канаді ми не навчились редагувати, видавати й друкувати.

Щодо мови, то теж треба було видавцям урахувати, що це свято не галицької провінції, а всієї нашої еміграції в Канаді, тому не можна було писати на обкладинці “шістьдесят”, а “шістдесят”, як то велить норма літературної мови.

Взагалі Юв. Комітет знехтував пропагандою свята українським друкованим словом. Українська преса Торонто дала лише декілька дуже поміркованої якості статей з приводу святкування.

Роль преси Комітет злегковажив. Наприклад, знаємо, що один редактор ходив по квитки на концерт тричі і одержав їх аж у п'ятницю. Другому пошастило менше і він добув їх аж у суботу перед концертом, а третій одержав їх аж у неділю.

На банкет українську пресу не запросили взагалі...

Мусимо перепросити наших читачів, що ми опізнити вихід журналу на тиждень, але це зроблено з наміром вмістити фота зі святкування. Не дивлячись на це, ми не тільки кліш, а й фот не дістали.

Ю. К-т зумів витратити коло 18 тисяч доларів на свято, але пошкодував 40-50 доларів, щоб забезпечити нашу бідну ще сьогодні пресу фотами, якщо не клішами.

Скільки ж років треба бути нам у Канаді, щоб ми зрозуміли роль книжки і преси в розвитку нашої культури й політики?..

Митрополит Іларіон: “ТРИРАМЕННИЙ ХРЕСТ ЗО СКІСНИМ ПІДНІЖКОМ — НАЦІОНАЛЬНИЙ ХРЕСТ УКРАЇНИ”. — Зміст цієї цінної книжки такий: I. Вступ: Джерела й література. II. Початок почитання Хреста. III. Початкова форма Хреста. IV. Поширення й зміни Грецького Хреста. V. Однораменний Хрест. VI. Трираменний хрест і його ідеологія. VII. Ідеологія скісного підніжка. VIII. Табличка над розп'ятим Ісусом. IX. Повне Розп'яття й Страсті. X. Трираменний Хрест. XI. Трираменний Хрест зо скісним підніжком за найдавніші часи. XII. Трираменний хрест зо скісним підніжком в українських стародруках XVII-XVIII віків. XIII. Трираменний Хрест зо скісним підніжком — це соборний національний український Хрест. XIV. Хрест у Московії. XV. Висновки. — Люксусове видання, 100 ст., з 41 малюнками в тексті, ціна 1 дол. Адреса для набуття:

“Nasha Kultura”, 804 Magnus Ave.,
Winnipeg, Man., Canada.

УРИВКИ З ЩОДЕННИКА

(Продовження з стор. 7)

шкодили розмові. Є. якийсь дуже розгублений, говорить безсистемно, сидить як на голках, хитрує. Каже, що втік з Ворошиловграду ще з двома, показує різні документи. Вже прописаний в цьому ж будинкові, легалізувався. Вигляд дуже непрезентабельний: хто дав йому сорочку, а хто — штани. Правда, Є. давно вже звик до розгардіяшного життя й подачок. Питаю: — А як же буде тепер з вашою дружиною й дітьми, що залишились в Уфі? Їм тепер там нічого сенько не дадуть ще й виженуть. Вони ж підуть жебрати, загинуть. Чи подумали ви про це? — “Подумав, — відповідає. — Все одно і я з ними там пропав би”. Дивне якесь ставлення. Тут не відчай, ні, а взагалі — страшна байдужість, несердечність і брак благородства. Взагалі — підозріле це все...

Каже, що мене там клянуть. Всі мої статті знають, переказують зміст один одному, але читала їх тільки верхівка, в загальному ж середовищі фігурують тільки назви та усні перекази. Була про мене “нищівна” стаття в “Комуністі”. Панч на якихось зборах потрясав руками й висловився отак образно: “Хотів би я зазирнути в череп Любченка, в його мозок — що він думав, коли зважився на отаку чорну зраду!” Ха-ха!

Втер я тобі, енкаведистський виродку, твого довгого й перебитого носа! А Стебун, коли до кімнати зайшов якийсь чоловічина подібний до мене і хтось сказав “А мені видалось, що це Любченко”, — Стебун патетично вигукнув: “Коли б це Любченко, я враз розрядив би в нього увесь оцей бравнінг!” Проте більшість, як каже Є., дивуючись моїй сміливості, в той же час глибоко заздять мені. Там усім заправляє Рибак. Жидки міцно зорганізувались, подобували собі з Москви якісь червоні картки й одержують збільшену пайку харчів. Решта має білі картки й просто голодує.

10. VIII.

Знову холодно, наче жовтень. Бігаю по різних установах, добуваючи дозвіл на дрова. Це дуже важко, але тут уже мобілізую всі свої здібності й енергію.

Коли Є. зайшов у редакцію “Н. У. С.” і мав розмову зі Штепою, той спитав його: — Який орден був у Любченка?

Є. категорично заперечив: жодного ордену, і взагалі жодних відзнак Л. ніколи не мав. Отже — провокація продовжується.

В Педі-ті сьогодні мені сказали, що є розпорядження Райхскомісаріату друкувати під-

ручники для народніх шкіл за місцевим діалектом для кожної області. От тобі й маєш усталення єдиного правопису! Не про єдність тут дбається, а про роз'єднання, розслаблення, — “розділи й пануй!”

І тут, безперечно, діють “штепівці” та “дудінці” різних категорій. Але видко, мають вони для свого “діяння” сприятливий ґрунт, мають на що спертися. Все, зрештою, ясно. Давно вже ясно.

12. VIII.

Є. розповідає: нещодавно, перед падінням Ворошиловграда на одніх зборах жидок — літератор з Одеси (Табачник — прізвище — щи що) проголосив: “Нас немого, но ми євреї”. Жиди по той бік остаточно знахабніли, все, що тільки можливо, перебрали до своїх рук. Там їх скрізь ненавидять, одверто обурюються на них, вони це бачать, злішають ще більше, гуртуються ще тісніше і нахабніють до цинізму.

Характерно: не кажучи вже про захоплення ними в свої руки всього зокрема літературного процесу, пролазили вони дедалі глибше в найважливішу основу життя, в сім'ю. Ось:

О. Корнійчук — дружина жидівка (Лота)

Н. Фибак (жид) — дружина українка (сестра Корнійчука)

О. Копиленко — друж. жидівка (Ціля)

І. Стебун (Кацнельсон) — друж. українка (співачка опери)

О. Кундзіч — друж. жидівка.

А. Шиян — друж. жидівка

В. Кондратенко — друж. жидівка

П. Усенко — друж. жидівка

Кіпніс (жид) — друж. росіянка

С. Голованівський (жид) — друж. українка

Пріцкер (жид) — був одружений коротко з україркою — і т. д.

Вчора З. повідомив про можливість відрядження до Німеччини — від Генералькомісаріату — для ознайомлення з новою Німеччиною і побутом укр. робітництва в Німеччині. А потім виступити з приводу цього в пресі.

21. VIII.

Соняшно. Справжній запашний серпень. На сонці тепло, навіть припікає. У холодку — зразу ж прохолодно. Почувається перша осінь. От узяти б рушницю та в береги, кудись у Сваром'я, до озер осінніх, до стіжків сіна!

Встаю о 6-й, лягаю о 9, щойно стемніє. Світла в хаті нема, лише каганчик. Хвороба мучить потроху. Бабу-лікарку кинув, ні чорта не допомагає. Влаштую трохи сім'ю на зиму й почну клопотатись про виїзд до Львова для лікування.

Сьогодні послав нарешті Самчукові матеріал до журналу: “Молодість” (фрагменти з повісті). Клопочуся, щоб придбати трохи меблів, поки є можливість. Працюю над субтитрами для фільму “Справа Стикса” й пишу текст для короткометражки “Київ”. Подав заяву про вступ до членів буд-ку вчених, що міститься в колиш. б-ку спілки письменників. Днями вперше по торішньому від'їзді з Києва зайшов

туди. Підходжу до ганку й згадую: ось тут стояла машина Корнійчука, я вийшов з сім'єю, мама плаче, проводить, тут Мамікоянц і Левітіна і К... — прощають на дорогу. Вечір, нудьга, тривога, насторожені вулиці... Увійшов до будинку — аж не віриться, що нема вже жидів і всього того жахливого, пригнічуючого кодла. Нагорі в залі слухав доповідь пр. Оглобіна: “Хто автор історії русів”. Сидів, поглядав на голі стіни, на ті ж стільці, той самий балкон... Скільки пережито в цій залі! Скільки сумнівів, поривань, затайних бажань, глибоких образ, кричущої кривди! Яке знушання було над людьми і надімною зокрема. Але я зумів усе в собі приховати, з болем притаїти, нічим не викрити. Важко ж як було, Боже мій! Де тільки я, такий хворий, тих сил брав? Не дивно, що нерви геть опали. Сидів, і хвилинами здавалось, що там, при столі президії

1) Два останні рядки цієї “поезії” не надаються до друку.

2) Ім'я видатного композитора, орденоносця.

3) Основоположник драм. рос. театру в Києві (стаціонарного). — Прим. автора.

ЧИТАЙТЕ,

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

“НАШ ВІК”!

“НАШ ВІК” — це тижнева газета політики, культури, економіки та громадського життя.

“НАШ ВІК” — це єдиний незалежний (надпартійний) український часопис у Новому Світі.

“НАШ ВІК” — редагує колегія, а співпрацюють із редколегією найкращі і навизначніші наші сили.

Після короткої перерви, “Наш Вік” знову виходить від 29 вересня 1951 року. Адреса — та сама:

“OUR AGE”, 339 Bathurst St.,
Toronto, Ont., Canada.

Передплата на “Наш Вік”:

У Канаді: річна — \$3.00, піврічна — \$1.75.
Поза Канадою: річна — \$3.50, піврічна — \$2.00.

НАПРАВА

радіоприймачів та всяких інших домашніх електричних приладів, виконує скоро і за уміркованими цінами

ST. CLAIR RADIO CRAFT

227 St. Clair Ave. W.

Телефон: MI 3787

Й. ГАВРАЧИНСЬКИЙ — управитель

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВІШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

Молоко і молочні перетвори.

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

Rogers Dairy Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: JU 7193.

Маємо на складі невелику кількість примірників відомого роману Б. Лепкого

“МОТРЯ”

I і II томи, гарно оправлені в одну книжку.
Ціна: \$4.00 за обидва томи (разом з пересилкою).

Замовлення і гроші слати:

“Nowi Dni”
Box 452, Term. “A”
Toronto, Ont.

Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

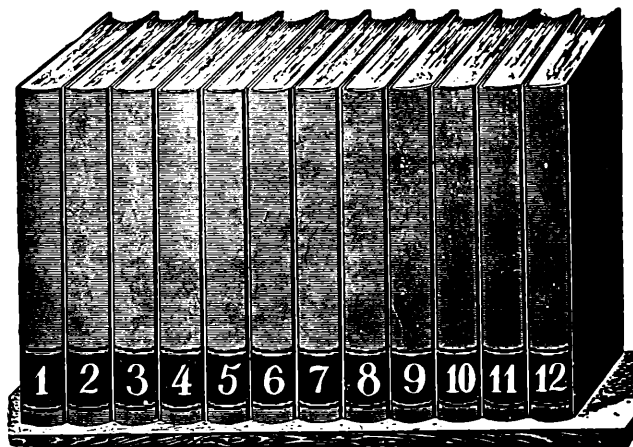

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недовігання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. W., RA 3942

КОЛИ ХОЧЕТЕ ЩОБ “НОВІ ДНІ” ІСНУВАЛИ, ТО ЗНАЙТЕ: ОДНОГО ПРИЗНАННЯ МАЛО — ПРИЄДНАЙТЕ ІМ НОВОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА!

Таку Бібліотеку видає для Вас
“КЛЮБ ПРИЯТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ”
що оснований у Канаді під патронатом визначних українських діячів.

За діяльність Клубу відповідає видавець ІВАН ТИКОР.
ДРУКУЄМО: Твори сучасних українських письменників і публіцистів, кращі твори з давнішого нашого письменства, переклади вартісніших творів чужої літератури, публікації про визвольну боротьбу українського народу в українській і чужих мовах.

РІЧНО БУДЕ НАДРУКОВАНО 1680 СТОРІН.
ЦЕ Є 8—12 КНИЖОК.

ПЕРЕДПЛАТА НА РІК У КАНАДІ І ЗДА \$9.50
в Британії й Австралії 4-0-0, в інших країнах \$10.00
Незможливі можуть сплачувати ратами.

Передплатник стає одночасно ПРИЯТЕЛЕМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ і отримує відповідну виказку.
В сучасну пору тільки на чужині можемо вільно поширювати українське національне друковане слово, тому українці піддержують діяльність Клубу Приятелів Української Книжки, одинокої того рода української установи, бо розуміють її вагу для української національної культури.

UKRAINIAN BOOK CLUB.
834½ Main Street.
Winnipeg, Man., Canada.

ДО
Клубу Приятелів Української Книжки
Вінніпег, Канада.

Пристаю до Клубу Приятелів Української Книжки і вплачую на передплату 12 книжок (разом 1680 сторін друку) \$9.50 на рік (\$5.00 на піврік).

Моя адреса:

Дата:

(Виповніть і разом з передплатою вислати до нас).

НАЙКРАЩІ РЕЧІ І ПО НАЙНИЗЧИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. Luk's Electrical Appliance Company

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов), холодильників, пральних машин, машин до чищення підлог та килимів, радіоприймачів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіони та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНИХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS STR. W. TORONTO, ONT.

— Телефон: WA 9228

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарчих речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont.

Телефон: LL 0175

Замовляйте книжки

О. Сацюк — Смертоносці	1.00	А. Запорожець — Большевизм	0.40
В. П. Куц — Бездротові телеграфи	0.20	Д. Гуменна — Куркульська вілія	0.25
В. Скорупський — Весняний гомін	0.25	Є. Онацький — Наше національне ім'я, наш герб	0.25
Б. Олександрів — Мої дні	0.35	М. Брадович — Чужиною	0.50
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок	0.30	М. Приходько — Я прошу слова	0.50
П. Горотак — Дияболічні параболи	0.40	М. Цуканова — Шовкова рукавичка	0.25
П. Волиняк — Земля кличе	0.25	Г. Вузол — В обіймах давуна	0.75
П. Волиняк — Під Кизгуртом	0.20	Г. Сенько — Штани латані у клітку — ви- конуєм п'ятилітку	0.25
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козака	0.40	Є. Онацький — Спрага справедливости ..	0.90
А. Кашенко — Під Корсунем	0.60	В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу	0.50
О. Ган — Трагедія Хвильового	0.75		
А. Кашенко — Славні побратими	0.25		
Яр Славутич — Правдоносці	1.00		
Яр Славутич — Спрага	0.75		
Літаври чч. 1, 2, 3 і 4/5 (разом)	1.00		
Є. Онацький — Основи суспільного ладу	0.25		
Данський — Хочу жити	0.90		
Чайковський — Козацька помста	0.40		
Ф. Дудко — Війна	0.65		
А. Кашенко — Зруйноване гніздо	0.65		
Читанка для 5-ої класи народніх шкіл	1.00		
В. Стефаник — Вибране	0.35		
М. Івченко — Напоєні дні	0.30		
О. Стороженко — Оповідання	0.35		
А. Коломиєць — Казки	0.25		
П. Карпенко-Криниця — Підняті Вітрила	0.40		

При замовленні на \$ 10.00 і вище — опуст 25%.
Замовлення й гроші слати:

NOWI DNI
Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont. Canada.

На першій сторінці обкладинки: Королівна Єлисавета та її чоловік, князь Единбурзький, Пилип.